

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВНИЧИХ НАУК**

Кафедра загальнотеоретичного правознавства та публічного права

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

**Фінансово-правове регулювання емісії та обігу е-грошей: міжнародний
досвід та перспективи його впровадження в Україні**

Виконала:

студентка 2 року навчання
магістерської програми

Плоскань Анна Василівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

annaploskan@ukma.edu.ua

(e-mail)

Керівник магістерської роботи:

Кравченко Наталія Григорівна

Доцент кафедри загальнотеоретичного
правознавства та публічного права

Київ 2025

Декларація академічної добросовістості

Я, Глоскань Анна Василівна,
студентка 2 року навчання магістерської
програми за спеціальністю 081 „Право“ факуль-
тету правничих наук НаУКМА підтверджую:

- написана мною магістерська робота на те-
му « Рішенняво- правове регулювання емісії та
обігу е-грошей: міжнародний досвід та перспек-
иви його впровадження в Україні», відпові-
дає вимогам академічної добросовістості та
не містить порушень передбачених п.31.
Талонником про академічну добросовістість здобу-
вачів освіти у НаУКМА, зі змістом якого я
ознайомилася;

- я заявляю, що надаю мною дане переви-
рки електронна версія роботи є ідентич-
ною її друкованій версії.

09.05.25.

Глоскань А.В.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕМІСІЇ ТА ОБІГУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ.....	6
1.1. Сутність е-грошей та їх місце серед електронних платіжних засобів грошового обігу	6
1.2. Класифікація електронних грошей: міжнародні та українські підходи.....	14
1.3. Основні учасники ринку електронних грошей та їх ролі.....	24
РОЗДІЛ 2 ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ЕМІСІЇ ТА ОБІГУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ.....	31
2.1. Аналіз нормативно-правової бази України щодо е-грошей.....	31
2.2. Особливості емісії та використання е-грошей у світовій практиці.....	39
2.3. Міжнародний досвід фінансово-правового регулювання емісії та обігу е-грошей.....	47
РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ.....	55
3.1. Проблеми правового регулювання електронних грошей в Україні.....	55
3.2. Ризики використання е-грошей у фінансовій системі України.....	60
3.3. Напрями вдосконалення фінансово-правового регулювання емісії та обігу е-грошей в Україні на основі міжнародного досвіду	66
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74

ВСТУП

Актуальність. Актуальність теми дослідження зумовлена стрімким розвитком цифрових технологій, трансформацією фінансових ринків і зростанням ролі безготівкових платіжних засобів у сучасній економіці. Електронні гроші стають важливим інструментом забезпечення швидких, безпечних та зручних фінансових операцій як у національному, так і в міжнародному масштабі. В умовах глобальної цифровізації питання правового регулювання е-грошей набуває особливого значення, оскільки від чіткості та ефективності законодавчих механізмів залежить стабільність фінансової системи, захист прав користувачів і довіра до цифрових платіжних інструментів.

Для України, яка активно інтегрується у світовий фінансовий простір і прагне адаптувати внутрішню нормативно-правову базу до вимог Європейського Союзу, вивчення міжнародного досвіду у цій сфері є надзвичайно важливим. Наразі вітчизняне законодавство лише перебуває на етапі становлення системного регулювання електронних грошей, тому впровадження кращих світових практик може суттєво підвищити ефективність, безпеку та прозорість цифрових фінансових інструментів. З огляду на виклики сучасності – зокрема загрози кібербезпеці, потребу у фінансовій інклюзії та розширенні цифрових сервісів – дослідження цієї теми є своєчасним і має важливе наукове, практичне та соціальне значення.

Ступінь наукової розробки теми. Аналіз наукових джерел та публікацій вказує на те, що, незважаючи на широке використання електронних грошей в Україні, наукова література приділяє обмежену увагу їх вивченню. Деякі аспекти цього питання були розглянуті у працях вітчизняних вчених, таких як М. Савлук, А. Мороз, В. Міщенко та інші. Проте, сучасні аспекти функціонування ринку е-грошей, враховуючи національну регуляторну базу та міжнародні практики, не висвітлені достатньо детально.

Роботи зарубіжних вчених, таких як Б. Фрідмен, М. Кінг, Г. Селджін, М. Вудфорд, Ч. Гудхард, Б. Коен, Б. Шміт, Л. Уайт, переконливо демонструють,

що е-гроші мають великий і поки що недостатньо вивчений потенціал. Також важливо зауважити, що представники фундаментальної економічної науки не досягли консенсусу щодо суті електронних грошей і їх майбутньої ролі. Однак визнано, що завдяки інформаційно-технічній революції, електронні гроші стали реальним феноменом в економічному житті.

Серед науковців триває обговорення можливих наслідків розвитку е-грошей, зокрема їх впливу на монетарну політику через емісію, а також роль центробанків у контексті цих інноваційних платіжних інструментів та взаємодії держави в цьому процесі.

Дослідницьке питання: Які фінансово-правові механізми міжнародного регулювання емісії та обігу електронних грошей, і як їх адаптація може сприяти розвитку ринку е-грошей в Україні?

Мета дослідження – на основі аналізу міжнародних підходів до фінансово-регулювання е-грошей визначити перспективи їх імплементації в українське правове поле. Реалізація поставленої мети передбачає виконання наступних завдань:

- визначення сутності е-грошей та їх місце серед електронних платіжних засобів грошового обігу;
- здійснення класифікації е-грошей за міжнародними та українськими підходами;
- визначення основних учасників ринку електронних грошей та їх ролі;
- аналіз нормативно-правової бази України щодо е-грошей;
- вивчення особливостей емісії та використання е-грошей у світовій практиці;
- дослідження міжнародного досвіду фінансово-правового регулювання емісії та обігу е-грошей;
- ідентифікація проблем правового регулювання е-грошей в Україні;
- визначення ризиків використання е-грошей у фінансовій системі України;

– надання рекомендацій на основі міжнародного досвіду стосовно перспектив вдосконалення фінансово-правового регулювання емісії та обігу е-грошей в Україні.

Об'єктом дослідження є фінансово-правові відносини, що виникають у процесі емісії та обігу електронних грошей.

Предметом дослідження є нормативно-правове регулювання е-грошей, зокрема міжнародний досвід і його потенційне застосування в Україні.

Методи дослідження. У процесі дослідження були використані такі методи наукового пізнання:

– аналіз і синтез – для систематизації наукових підходів до визначення поняття е-грошей та структурування фінансово-правових норм, що регулюють їх обіг;

– порівняльно-правовий метод – для вивчення міжнародного досвіду регулювання е-грошей та порівняння його з українським законодавством;

– формально-юридичний метод – для дослідження змісту нормативно-правових актів, які визначають правовий статус емітентів та порядок обігу електронних грошей;

– історико-правовий метод – для з'ясування етапів становлення правового регулювання е-грошей в Україні та світі;

– системний підхід – для комплексного вивчення взаємозв'язків між учасниками ринку е-грошей у межах фінансово-правової системи;

– прогностичний метод – для обґрунтування перспектив імплементації зарубіжного досвіду в українське законодавство з урахуванням сучасних викликів цифрової економіки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕМІСІЇ ТА ОБІГУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ

1.1. Сутність е-грошей та їх місце серед електронних платіжних засобів грошового обігу

Дослідження сутності електронних грошей та їхнього місця серед електронних платіжних засобів є актуальним з огляду на стрімкий розвиток цифрових фінансових технологій та трансформацію глобальної платіжної інфраструктури. Е-гроші становлять важливий елемент сучасної фінансової системи, оскільки забезпечують швидкі, зручні та безпечні розрахунки, зменшуючи залежність від готівки та традиційних банківських інструментів. Їх поширення сприяє фінансовій інклюзії, надаючи можливість здійснювати платежі навіть у регіонах із недостатньо розвиненою банківською інфраструктурою.

Окрім цього, аналіз електронних грошей дозволяє оцінити їхній вплив на монетарну політику, фінансову стабільність та конкурентне середовище платіжного ринку. Важливим є питання правового регулювання емісії та обігу е-грошей, а також їх взаємодії з іншими електронними платіжними засобами, зокрема банківськими картками, цифровими гаманцями та криптовалютами. Дослідження цієї тематики дозволяє сформуванню науково обґрунтованих підходів до розвитку електронних платежів та адаптації регуляторної політики відповідно до сучасних викликів цифрової економіки.

Термін «електронні гроші» застосовується для позначення широкого спектра роздрібних платіжних механізмів. У цьому контексті електронні гроші визначаються як платіжні інструменти з «попередньо завантаженою вартістю» або «передплачені» продукти, у яких інформація про наявні кошти (вартість) зберігається на електронному носії, що перебуває у розпорядженні користувача [1].

У Звіті 1994 року аналіз електронних грошей був зосереджений на багатоцільових передплачених картках або так званих «електронних гаманцях», що визначалися як пластикові картки, які містять реальну купівельну спроможність, заздалегідь оплачувану споживачем (карткові продукти). З того часу з'явився інший тип електронних грошей – програмні продукти, які використовують спеціалізоване програмне забезпечення на персональному комп'ютері, що дозволяє здійснювати перекази електронної вартості через телекомунікаційні мережі, зокрема Інтернет [2, с. 7].

Основними відмінностями між картковими та програмними продуктами є технічні аспекти їх безпеки та спосіб зберігання електронної вартості. Водночас між ними існують і подібності: у кожному випадку користувач заздалегідь сплачує суму, що зберігається в одиницях електронних грошей і використовується для платежів. У пам'яті процесорів та під час переказів між ними електронні гроші представлені у вигляді зашифрованого набору бітів [56].

Крім того, багато карткових продуктів можуть використовуватися не лише для безпосередніх платежів (face-to-face), а й для платежів через телекомунікаційні мережі. Таким чином, якщо електронні гроші передаються через такі мережі, незалежно від типу продукту, може застосовуватися термін «мережеві гроші» (network money) [10].

Електронні гроші відрізняються від інших форм грошей за кількома параметрами. На відміну від готівки, яка використовує лише фізичні засоби безпеки, продукти електронних грошей застосовують криптографічні методи для автентифікації транзакцій, забезпечення конфіденційності та цілісності даних. Електронні гроші не потребують фізичного обміну, як банкноти чи монети, що робить їх зручнішими для дистанційних платежів. Крім того, на відміну від готівки, більшість наявних сьогодні схем не дозволяє повторне використання електронних грошей, отриманих отримувачем платежу [56].

Продукти зі збереженою вартістю загалом є передплаченими платіжними інструментами, у яких запис про кошти, що належать клієнту або є доступними для нього, зберігається на електронному пристрої, яким він володіє. Сума

доступної вартості зменшується або збільшується відповідно до здійснених покупок чи інших операцій без обов'язкового залучення особистого банківського рахунку. Водночас продукти «доступу» зазвичай передбачають використання телефону або персонального комп'ютера з відповідним програмним забезпеченням, яке дозволяє клієнтам отримувати доступ до своїх депозитних рахунків і здійснювати перекази через комп'ютерні мережі, зокрема Інтернет чи інші телекомунікаційні канали [2].

З позиції регуляторної політики ключовими аспектами аналізу електронних грошей є питання емісії передплаченої вартості, механізми їх використання як засобу платежу, а також вплив на балансові показники центральних банків [57].

Період після появи Інтернету відзначився активними спробами трансформації грошового обігу через впровадження новітніх цифрових технологій. Важливо проаналізувати ключові історичні події, що вплинули на розвиток електронних розрахунків, оскільки вони можуть бути розглянуті як основні етапи процесу електронізації фінансової системи (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Етапи електронізації грошової сфери [3]

Світовий банк визначає електронні гроші як продукт збереження вартості з такими характеристиками:

- це цифрове представлення фіатної валюти (законний платіжний засіб);
- це вимога до постачальника;
- його можна викупити за номінальною вартістю на вимогу;
- і він приймається як засіб платежу особами, відмінними від постачальника. У багатьох контекстах їх також називають «мобільні гроші». Електронні гроші часто називають «першою хвилею» цифрової фінансової доступності [4].

Банк міжнародних розрахунків опублікував одне з популярних тлумачень терміну «е-гроші» у своєму глосарії термінів. Згідно з цим тлумаченням, е-гроші

визначаються як вартість, яка зберігається у електронній формі на пристроях, таких як чіпова картка або накопичувач на жорсткому диску персонального комп'ютера [5].

Визначення, яке наведено в «Звіті про електронні гроші», опублікованому Європейським центральним банком, на нашу думку, найбільш повно розкриває сутність е-грошей. Згідно з цим визначенням, е-гроші представляють собою грошову вартість, що зберігається в електронному форматі на технічному пристрої і може широко використовуватися для здійснення платежів підприємствам, що належать іншим емітентам, без необхідності використання банківських рахунків. Важливо відзначити, що такі е-гроші діють як наперед оплачений інструмент на пред'явника [6].

Юридичне визначення терміну «е-гроші» для країн ЄС знаходиться у Директиві 2000/46/ЄС Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу, прийнятій 18 вересня 2000 року. Згідно з першою статтею цієї Директиви, е-гроші визначаються як грошова вартість, яка є вимогою до емітента і володіє наступними характеристиками [7]:

- зберігається на електронному пристрої;
- емітується при отриманні грошових коштів у вартісному обсязі, який не менше, ніж емітована грошова вартість;
- приймається як засіб платежу підприємствами, що не є емітентами.

В Україні термін «електронні гроші» визначений у Законі «Про платіжні послуги» [8] – одиниці вартості, що зберігаються в електронному вигляді, випущені емітентом електронних грошей для виконання платіжних операцій (у тому числі з використанням наперед оплачених платіжних карток багатоцільового використання), які приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж їх емітент, та є грошовим зобов'язанням такого емітента електронних грошей. При розгляді цього визначення, важливо звернути увагу на такі ключові характеристики:

- це віртуальна форма вираження грошового зобов'язання;

– розширене коло суб'єктів-емітентів, включаючи банки та небанківські установи, що відрізняється від звичайних фіатних грошей, які емітувати може тільки Національний банк України.

Також іноді можна зустріти термін «цифрові гроші», що характеризує електронну форму грошової одиниці України, випущену Національним банком України. Цей термін зазвичай застосовується для позначення цифрових валют центрального банку, які є законним платіжним засобом і функціонують у межах національної фінансової системи, забезпечуючи швидкі та безпечні розрахунки.

Слід чітко розмежувати поняття електронних та цифрових грошей. Електронні гроші – це цифрова форма фіатних грошей, яка представляє собою зобов'язання емітента перед користувачем, що зберігається на електронному носії (платіжній картці, електронному гаманці тощо). Основними ознаками е-грошей є: попереднє внесення коштів, прив'язка до національної валюти, регулювання державними фінансовими установами (зокрема, центральним банком) і використання в межах електронних платіжних систем.

Цифрові гроші – це ширше поняття, яке охоплює як е-гроші, так і криптовалюти. Криптовалюти, на відміну від е-грошей, не мають забезпечення у вигляді фіатної валюти, не контролюються жодною державою чи центральним органом і функціонують на основі децентралізованих технологій (блокчейн). Тобто, цифрові гроші – це збірна категорія, до якої входять як регульовані (е-гроші), так і нерегульовані (криптовалюти) форми.

Таким чином, е-гроші є підвидом цифрових грошей, однак на відміну від криптовалют, вони є повністю прив'язаними до фіатної валюти та перебувають під контролем фінансових регуляторів.

Науковець Т.І. Батракова визначає електронні гроші як вид платіжних засобів, обіг яких відбувається в електронному вигляді та гарантує повну анонімність. Усі платіжні системи засновані на використанні кредитних платіжних карток або ж так званого електронного гаманця. Із технічного погляду електронні гроші – це електронний запис про певний обсяг вартості, який захищений [9].

М.І. Савлук зазначає, що електронні гроші – це різновид депозитних грошей, які існують у пам'яті комп'ютерів і здійснюють свій рух автоматично з допомогою комп'ютерних систем за безпосередніми розпорядженнями власників поточних рахунків [10].

Дослідники Н.Л. Шишкова та Є.Ю. Мороз визначають електронні гроші грошовим зобов'язанням емітента, який повинен обміняти їх на звичайні гроші за вимогою пред'явника; є електронним записом про певний обсяг вартості, який захищений відповідними криптографічними алгоритмами. [11, с. 41].

Науковець О.І. Барановський тлумачить електронні гроші як безготівкові розрахунки між продавцями і покупцями, банками та їхніми клієнтами, які здійснюються за допомогою комп'ютерної мережі й систем зв'язку із застосуванням кодування інформації та її автоматичного оброблення.

Виникнення явища е-грошей та їх широка популярність при проведенні оплати в Інтернеті пов'язані з численними перевагами [12, с. 24-25]:

1. Мобільність: е-гроші відзначаються високою мобільністю, що дозволяє користувачам здійснювати платежі та проводити транзакції в будь-якому місці, де доступний Інтернет.

2. Простота використання: використання е-грошей надзвичайно просте, оскільки для проведення операцій необхідно лише використовувати електронні пристрої та інтерфейси, що легко зрозумілі для користувачів.

3. Підтримка мікроплатежів: е-гроші забезпечують можливість проводити мікроплатежі, що дозволяє зручно та ефективно розраховуватися за невеликі товари або послуги.

4. Оперативність: завдяки високій швидкості обробки та передачі даних, е-гроші дозволяють здійснювати транзакції оперативно, без зайвих затримок.

5. Анонімність: е-гроші можуть забезпечувати певний рівень анонімності, що дозволяє користувачам зберігати конфіденційність своїх фінансових операцій.

6. Безпечність: застосування сучасних технологій шифрування та захисту даних робить е-гроші надійним та безпечним інструментом для фінансових операцій.

7. Доступність: е-гроші доступні для широкого кола користувачів, незалежно від їхнього географічного розташування, що робить їх універсальним засобом оплати.

8. Зручність: використання е-грошей дозволяє здійснювати оплати без необхідності носіння готівки, що робить їх зручним та ефективним рішенням для щоденних фінансових операцій.

Науковці Фітріяні, Хермаван і Сафітрі у своєму дослідженні приходять до висновку, що е-гроші грають значущу роль у стимулюванні зростання, оскільки успіх цифрової платіжної системи підтримав розвиток фінансово-банківської сфери. Вони рекомендують урядам активізувати використання різних форм грошей, включаючи електронні, для стимулювання економіки [13].

Дослідження Саламе, Хаят та Алі стосовно ризиків е-грошей підкреслює, що психологічний ризик та рівень знань про послуги е-грошей впливають на наміри використання цих послуг. Підприємства, що надають послуги електронних грошей, зменшують сприйняття фінансових ризиків, а також ризиків, пов'язаних з часом та самими послугами. Підвищення рівня знань щодо послуг електронних грошей та зниження психологічного ризику сприяють позитивним намірам щодо їх використання [14].

Однією з актуальних наукових робіт є дослідження особливостей функціонування е-грошей під час воєнного стану науковця Ю.В. Вихренко. Зазначається, що банки можуть обробляти фінансові транзакції, використовуючи електронні методи платежів, зокрема, платіжні картки. Це може відбуватися за допомогою хмарних сервісів, які надаються обладнанням, розташованим на території ЄС, Великобританії, США та Канади [15].

Е-гроші відрізняються від інших методів безготівкового розрахунку через свої унікальні особливості. Вони виступають як платіжний інструмент і одночасно представляють зобов'язання їх емітента. Важливо відзначити, що різні

учасники товарно-грошових відносин можуть приймати е-гроші як засіб платежу, а не лише емітент для вирішення своїх зобов'язань. Е-гроші можуть бути виражені в інших одиницях валюти, відмінних від національної. Для проведення операцій використовується окремий обліковий запис користувача або персональний «е-гаманець», де кошти виражені в електронних грошових одиницях. Крім того, обіг електронних грошей забезпечує анонімність сторін, що приймають участь у розрахунках [16, с. 9].

Отже, е-гроші вважаються формою кредитних засобів, оскільки їх випускають у вигляді наперед профінансованого зобов'язання емітента. Важливо зауважити, що е-гроші не призводять до збільшення грошової маси в обігу, але можуть сприяти швидшому обігу існуючих грошей. Це пояснюється тим, що е-гроші виступають як засіб забезпечення, що гарантує анонімність платежів за товари, послуги та роботи.

Важливо визнати, що визначення е-грошей та їх роль серед електронних платіжних засобів визначаються низкою ключових аспектів. Розуміння їхніх особливостей, таких як віртуальна форма грошового зобов'язання, розширене коло суб'єктів-емітентів та можливість вираження в інших валютних одиницях, сприяє створенню ефективної системи електронних платежів.

Таким чином, враховуючи сучасні тенденції та високий рівень технологічних інновацій, акцент на розвиток та розширення використання е-грошей є актуальним завданням для подальшого зміцнення фінансової інфраструктури та забезпечення зручності та безпеки для користувачів.

1.2. Класифікація електронних грошей: міжнародні та українські підходи

Класифікація е-грошей є важливою в контексті розвитку фінансового сектору та цифрової економіки. Здійснення класифікації дозволяє не лише

ефективно впоратися із сучасними технологічними викликами, але й створює необхідні рамки для безпечної, прозорої та інноваційної платіжної системи. Класифікація електронних грошей в Україні визначає правові та технічні параметри їх використання, сприяючи розвитку цифрових фінансових послуг, забезпечуючи захист інтересів споживачів та підтримуючи стабільність фінансового ринку в країні.

На сьогоднішній день відсутня єдина загальновизнана класифікація електронних платіжних засобів та електронних грошей. На нашу думку, найбільш доцільною є класифікація, запропонована Мокієнко, яка базується на обсязі платежу. У її межах електронні гроші поділяються на піко-, мікро- та макроплатежі: пікоплатежі охоплюють транзакції від 1 євроценту до 1 євро і застосовуються переважно у сфері мобільних додатків чи цифрових сервісів; мікроплатежі – це платежі від 1 євро до 10 євро, що характерно для купівлі цифрового контенту, поповнення рахунків тощо; макроплатежі включають більші суми і використовуються при розрахунках за товари, послуги чи в системах електронної комерції. Така класифікація дозволяє чітко окреслити функціональні особливості різних типів е-грошей залежно від сфери їх застосування [56]. Важливо відзначити, що користувачами е-грошей можуть бути як фізичні особи, так і суб'єкти господарювання, які використовують е-гроші в рамках своєї професійної діяльності.

Що стосується класифікації електронних грошей, то науковці мають різні підходи до їх систематизації. Однак більшість дослідників виділяє три основні категорії: фіатні, нефіатні та віртуальні (ігрові) електронні гроші (рис. 1.2).

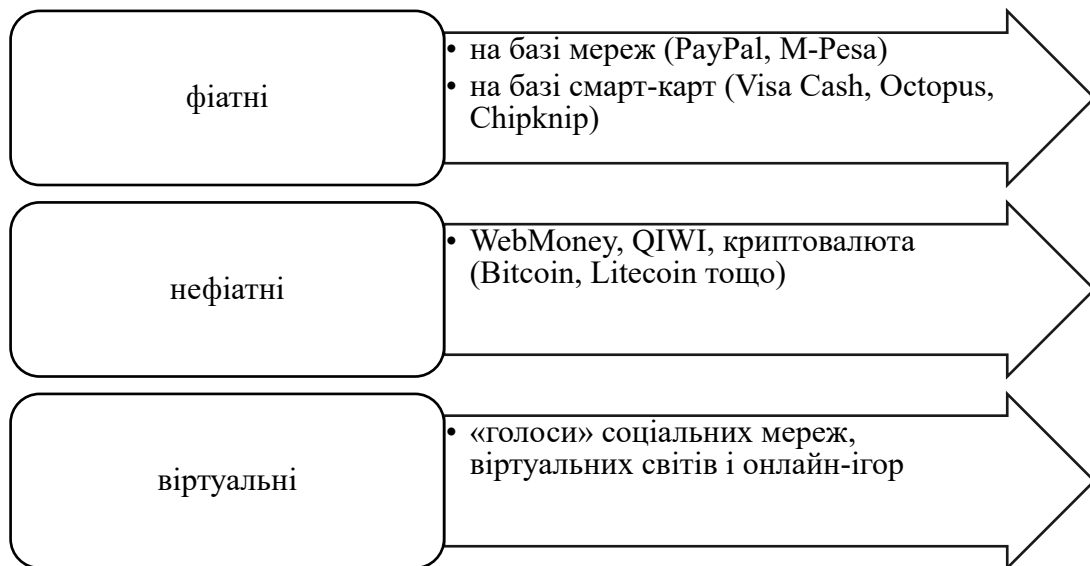

Рис. 1.2. Класифікаційні ознаки та види е-грошей [17]

Фіатні електронні гроші – це цифрові аналоги традиційних валют, які мають офіційний статус платіжного засобу та є забезпеченими державою. Вони є повноцінними грошима, які використовуються для розрахунків в економіці. Прикладом таких грошей є електронні версії національних валют, які можуть бути випущені центральними банками або фінансовими установами, що мають відповідні ліцензії.

Нефіатні електронні гроші відрізняються від фіатних тим, що вони не мають прямого зв'язку з національною валютою і не є державними платіжними засобами. Зазвичай такі гроші використовуються в обмежених екосистемах або певних фінансових інструментах, наприклад, в криптовалютах, таких як біткоїн чи ефіріум, де вартість не регулюється центральними банками, а визначається попитом і пропозицією на ринку.

Віртуальні (ігрові) електронні гроші використовуються переважно в контексті онлайн-ігор та віртуальних світів. Вони мають обмежене застосування та не призначені для реальних фінансових операцій за межами певної платформи або гри. Такі гроші не можуть бути обміняні на офіційну валюту безпосередньо, але можуть бути використані для покупок в межах ігрового середовища чи для взаємодії з іншими користувачами цієї екосистеми.

Кожен із цих видів електронних грошей має свої характеристики і застосування в залежності від технічних та економічних особливостей конкретних систем.

С.І. Дерев'янку у своїй науковій праці класифікує електронні гроші за двома основними категоріями залежно від технічної основи їх функціонування [18]:

1. Електронні гроші, що використовують технологію смарт-карт. Вони можуть бути двох видів:

– анонімні смарт-карткові електронні гроші, які не містять інформації про власника, що забезпечує високий рівень конфіденційності під час здійснення платежів;

– персоніфіковані смарт-карткові електронні гроші, що прив'язані до конкретного користувача та містять його персональні дані, що дозволяє контролювати фінансові операції та підвищує рівень безпеки.

2. Електронні гроші, що функціонують на базі Інтернет-мереж. Вони також поділяються на:

– анонімні електронні гроші, що використовуються в онлайн-системах, які не потребують ідентифікації користувача, що забезпечує анонімність платежів;

– персоніфіковані електронні гроші в Інтернет-системах, що передбачають реєстрацію користувача та прив'язку електронного гаманця до його особистих даних, що сприяє регуляторному контролю та фінансовій безпеці.

Науковець А.П. Семенець більш детально підійшла до класифікації електронних грошей, систематизувавши існуючі підходи в кілька основних груп. Зокрема, вона запропонувала таку класифікацію [19, с. 9-10]:

1. За технічним походженням:

– е-гроші на картковій основі, що функціонують через смарт-карти або інші карткові платіжні інструменти;

– е-гроші на програмній основі, що використовують спеціалізоване програмне забезпечення для зберігання та транзакцій;

– е-гроші на основі мобільних мереж, які здійснюють операції через мобільні платформи та мережі зв'язку.

2. За валютою електронних грошей:

– е-гроші, виражені в національній валюті, які використовують національні грошові одиниці для здійснення платежів;

– е-гроші, виражені в іноземній валюті, що дозволяють проводити операції в іноземних валютах, зокрема для міжнародних розрахунків.

3. За можливістю ідентифікації власника:

– анонімні е-гроші, що не вимагають ідентифікації користувача, забезпечуючи більшу конфіденційність при використанні;

– персоніфіковані е-гроші, які прив'язані до конкретної особи, з можливістю ідентифікації через особисті дані.

4. За місцем реєстрації емітента:

– електронні гроші, випущені резидентом, коли емітент є юридичною особою, зареєстрованою в межах країни;

– електронні гроші, випущені нерезидентом, у випадку, коли емітент знаходиться за межами країни, що може мати певні правові та економічні наслідки.

5. За ознакою трансферабельності:

– трансферабельні електронні гроші, які можуть бути передані іншому користувачу або використані для інших транзакцій;

– нетрансферабельні електронні гроші, які призначені для використання лише певним користувачем і не можуть бути передані або передані лише в обмеженому контексті.

За типом носія е-гроші розподіляються на два типи [20]:

1. Апаратно забезпечені, де електронні кошти знаходяться на спеціальному пристрої, такому як чіп або вбудована в смарт-карту система. Цей пристрій використовується для здійснення платежів, іноді транзакція може відбутися без підключення смарт-карти до мережі третьої сторони.

2. Програмно забезпечені, також відомі як онлайн-гроші, де електронні гроші зберігаються у вигляді файлів бази даних чи масиву інформації. В цьому випадку для завершення операції транзакції необхідний запит до оператора електронних грошей.

За технологією зберігання електронні гроші розподіляються на [20]:

1. З централізованим веденням рахунків: усі транзакції фіксуються та авторизуються через централізовану систему рахунків, керування якою відбувається системою е-грошей.

2. З використанням електронних записів/символів: для транзакцій не потрібна авторизація, а е-гроші представлені у вигляді електронних символів, які обертаються всередині комп'ютерної чи телекомунікаційної мережі або шляхом прямого з'єднання з такою мережею електронних пристроїв.

За обсягом платежу е-гроші класифікуються на три типи [20]:

1. Системи мікроплатежів: забезпечують можливість проведення платежів від менше, ніж 1 євроценту до 1 євро.

2. Системи наноплатежів: дозволяють здійснювати транзакції в розмірі від 1 євро до 10 євро. Застосування чеків чи платіжних карт для таких платежів часто виявляється неекономічним.

3. Системи макроплатежів: забезпечують можливість здійснення транзакцій значного розміру.

За рівнем анонімності е-гроші поділяються на [20]:

1. Системи повної анонімності е-грошей: не вимагають ідентифікації користувача ні при придбанні електронних грошей, ні при здійсненні транзакцій. Таким чином, взаємна ідентифікація та відстеження операцій між платником та отримувачем платежу стає неможливою.

2. Системи, які потребують ідентифікації: вимагають, щоб платник та отримувач платежу ідентифікували себе при використанні е-грошей, дозволяючи системі відстежувати транзакції.

3. Системи з частковою ідентифікацією: зазвичай, передбачають вимоги щодо часткової ідентифікації клієнтів на законодавчому рівні, можливо, за

паспортними даними. Проте, доступ до інформації про ідентифікацію клієнтів та їх транзакції може бути обмежений лише конкретними державними інституціями.

Слід також зазначити, що на ринку виник новий вид валюти – віртуальні е-гроші, що входять у внутрішню електронну валютну мережеву спільноту. Застосування цих грошей обмежено обміном віртуальними товарами всередині мережевої спільноти. На рис. 1.3 зображено особливості розрахунків електронних грошей [21].

Рис. 1.3. Схема розрахунків з використанням е-грошей [21]

Загалом можна зробити висновок, що в сучасних умовах нові форми валюти та еквівалентів грошових коштів все більше проникають на фінансовий ринок країни.

За загальноприйнятим міжнародним підходом, який використовується фінансовими регуляторами, економістами та експертами у сфері фінансових технологій, наведемо класифікацію електронних грошей, яка відображає основні

категорії цифрових активів, що визнаються на глобальному рівні, та дозволяє чітко розмежувати їх за функціональними характеристиками, ступенем централізації та механізмом забезпечення [22]:

1. Цифрові валюти центрального банку (Central Bank Digital Currency, CBDC) – це цифрова форма національної валюти, що випускається та контролюється центральним банком країни. Відмінність CBDC від традиційних безготівкових коштів полягає в тому, що вони є повноцінним державним платіжним засобом, доступним безпосередньо громадянам, компаніям і фінансовим установам без участі комерційних банків. Прикладами таких валют є цифровий юань (e-CNY) у Китаї, цифровий євро (проект Європейського центрального банку) та цифровий долар, що розглядається Федеральною резервною системою США.

Головна мета впровадження CBDC – підвищення ефективності платіжних систем, зниження витрат на фінансові операції та забезпечення фінансової стабільності. Такі валюти можуть використовуватися як альтернатива готівковим грошам, сприяючи розвитку безготівкової економіки. Крім того, CBDC дозволяють державі ефективніше контролювати фінансові потоки, що може сприяти боротьбі з фінансовими злочинами, але водночас викликає дискусії щодо конфіденційності транзакцій.

2. Віртуальні валюти – це цифрові активи, які використовуються в межах закритих екосистем або спеціалізованих платформ для здійснення розрахунків, отримання послуг або обміну на інші активи. Вони можуть випускатися як приватними компаніями, так і організованими спільнотами, що визначають правила їх використання. Прикладами віртуальних валют є внутрішньоігрові гроші в комп'ютерних іграх (наприклад, V-Bucks у Fortnite або Gold у World of Warcraft), а також платіжні токени, що використовуються у фінансових та технологічних платформах.

Основною особливістю віртуальних валют є те, що вони зазвичай не є загальновизнаними засобами платежу за межами своєї екосистеми. Водночас, у деяких випадках вони можуть набувати реальної фінансової цінності, особливо

якщо їх можна обміняти на фіатні гроші або інші активи. Проте через відсутність регулювання віртуальні валюти можуть бути вразливими до шахрайства, маніпуляцій та різких змін у вартості.

3. Криптовалюти – це цифрові активи, що базуються на технології блокчейн і функціонують у децентралізованій мережі без участі центрального банку чи фінансових установ. Основна відмінність криптовалют полягає в тому, що вони не контролюються жодною державною структурою, а їх емісія здійснюється через алгоритмічні механізми, такі як майнінг або стейкінг. Прикладами криптовалют є біткоїн (Bitcoin), ефіріум (Ethereum) та багато інших, які використовуються як засоби обміну, інвестиційні активи або технологічна основа для створення смарт-контрактів.

Попри свою популярність, криптовалюти мають високу волатильність, що може створювати ризики для інвесторів. Водночас їх анонімність та децентралізована природа дозволяють уникати фінансового контролю з боку держави, що може бути як перевагою, так і недоліком залежно від сфери застосування. Використання криптовалют активно розвивається, зокрема, в міжнародних транзакціях, фінансових технологіях та навіть у традиційних фінансових установах, які впроваджують криптоактиви у свої послуги.

4. Стейблкоїни – це особливий вид криптовалют, що мають стабільну вартість завдяки прив'язці до реальних активів, таких як фіатні валюти, дорогоцінні метали або кошики фінансових інструментів. Основна мета стейблкоїнів – усунути проблему високої волатильності традиційних криптовалют і забезпечити користувачам стабільний цифровий актив для платежів та збереження капіталу. Прикладами таких активів є Tether (USDT), USD Coin (USDC) та DAI.

Існують різні механізми підтримки стабільності стейблкоїнів: деякі з них забезпечуються фіатними резервами (наприклад, USDT та USDC мають еквівалентну кількість доларів США на банківських рахунках), інші використовують алгоритмічні механізми балансування вартості. Завдяки своїй стабільності стейблкоїни широко застосовуються у сфері децентралізованих

фінансів (DeFi), міжнародних розрахунках та цифрових платежах, забезпечуючи швидкість і зручність криптовалют, але без різких коливань у вартості.

Слід також відзначити токеновані депозити та токеновані електронні гроші. Обидва є цифровими представленнями традиційних фінансових активів у блокчейні, але вони відрізняються своєю структурою, нормативною базою та варіантами використання.

Токеновані депозити представляють собою традиційні банківські депозити, які були перетворені в цифрові токени в блокчейні. Вони випускаються банками і являють собою вимогу до резервів банку.

Токеновані електронні гроші представляють собою електронні гроші, випущені регульованими організаціями, такими як установи електронних грошей, забезпечені традиційною фіатною валютою, що зберігається в резерві. Вони використовуються переважно для цифрових платежів.

Токеновані депозити пропонують стабільність і довіру, пов'язані з традиційним банкінгом, тоді як токеновані електронні гроші забезпечують більшу гнучкість та інновації в цифрових платіжних послугах. Вибір між ними залежить від конкретних потреб і нормативного середовища користувача [23].

Таким чином, кожен із цих видів цифрових грошей виконує унікальну функцію в сучасній фінансовій екосистемі, сприяючи розвитку нових форм платежів, інвестування та фінансового управління.

Отже, стосовно класифікації електронних грошей в Україні, слід підкреслити важливість систематизації та стандартизації цього фінансового інструменту для сприяння розвитку цифрової економіки та забезпечення стабільності фінансової системи, оскільки в Україні не існує чіткої класифікації е-грошей.

На нашу думку, створення на законодавчому рівні чіткої класифікації дозволить ефективно впоратися із швидкими технологічними змінами та розвитком електронних платіжних систем. Такий підхід сприятиме розширенню функціональності та довіри до е-грошей, а також покращить правову структуру їх використання, забезпечуючи більшу захищеність та конфіденційність

користувачів. Це також дозволить створити сприятливе середовище для розвитку електронних фінансових послуг та прискоренню інновацій у фінансовому секторі України.

Разом з тим, потрібно сказати, що все ще існує певна нечіткість та невизначеність у з'ясуванні сутності електронних та цифрових грошей, їх співвідношення, що потребує більш глибокого дослідження їх економічної та правової природи, дасть можливість визначитись, в тому числі і з їх класифікацією.

1.3. Основні учасники ринку електронних грошей та їх ролі

Вивчення основних учасників ринку електронних грошей і їхніх ролей є необхідним для глибшого розуміння того, як функціонує цей сегмент фінансової системи. Кожен учасник виконує важливі завдання, що забезпечують стабільність і безпеку ринку. Банки-емітенти випускають електронні гроші, платіжні системи забезпечують їхній рух, фінтех-компанії впроваджують інноваційні технології, а регулятори встановлюють правила, які гарантують прозорість і законність операцій.

Аналіз цих ролей допомагає оцінити ефективність ринкових механізмів та зрозуміти, як різні учасники взаємодіють між собою. Окрім цього, знання правових норм та вимог до кожного з них є ключовим для дотримання фінансового законодавства й уникнення ризиків, пов'язаних із незаконними операціями або кіберзагрозами. Розуміння ролі кожного учасника також дає змогу прогнозувати тенденції розвитку електронних платежів і визначати перспективи вдосконалення фінансово-правового регулювання.

Так, рисунок 1.4 зображує модель електронних грошей та ключових учасників, які беруть участь у її функціонуванні. Взаємозв'язки між учасниками відображають механізм руху коштів у цифровій економіці.

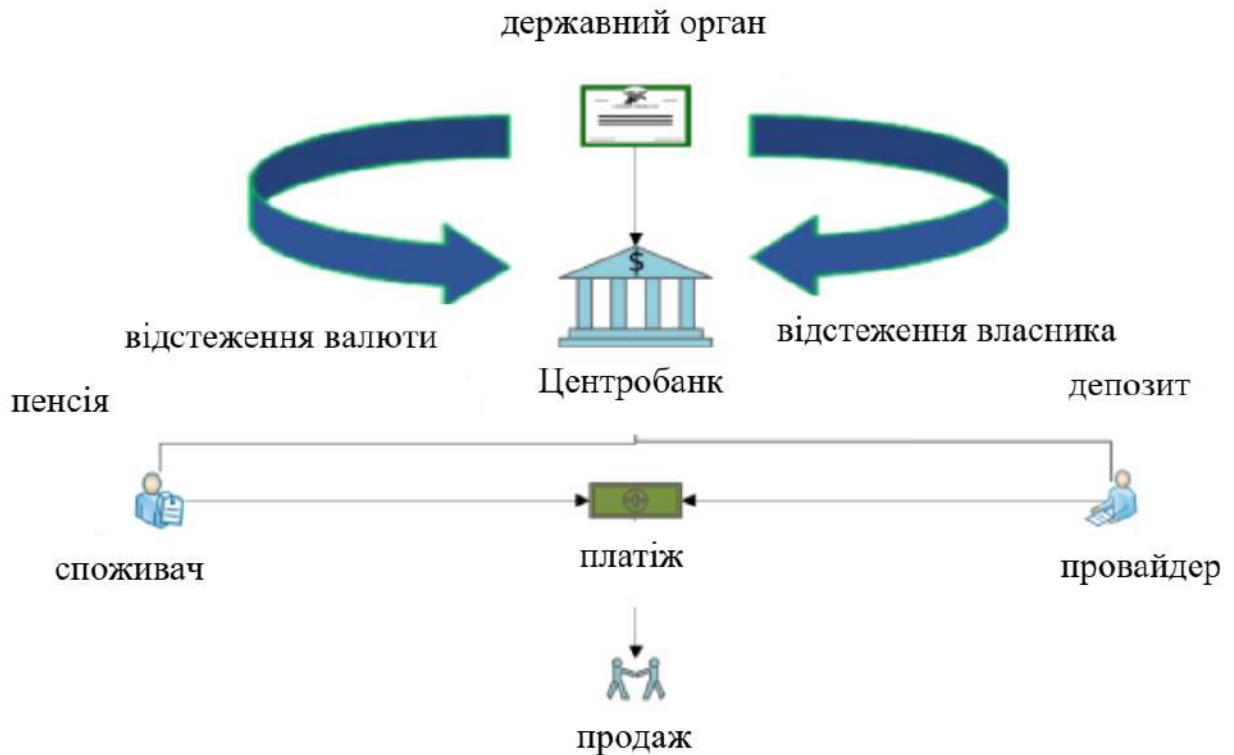

Рис. 1.4. Суб'єкти, що беруть участь у моделі обігу та регулювання електронних грошей [24, с. 5]

Розглянемо більш детально учасників, що беруть участь у моделі електронних грошей.

1. Центральний банк країни (Центробанк).

Центробанк є головним регулятором ринку електронних грошей. Його основні функції:

- емісія та контроль обігу електронних грошей – Центробанк може безпосередньо випускати цифрову валюту (наприклад, CBDC – цифрову валюту центрального банку) або здійснювати нагляд за комерційними банками та платіжними системами, які випускають електронні гроші;

- відстеження валюти – контролює рух електронних грошей у фінансовій системі, запобігаючи нелегальним транзакціям, відмиванню грошей та фінансуванню тероризму;

– відстеження власника – за допомогою системи ідентифікації користувачів може відслідковувати, хто володіє електронними грошима та як вони використовуються.

– забезпечення фінансової стабільності – регулює грошову масу в економіці, контролює інфляцію та запобігає кризам, пов'язаним із нестабільністю електронних грошей;

– забезпечення безпеки – одна з ключових функцій, що полягає у забезпеченні безпеки платіжних операцій. Банк-емітент розробляє і впроваджує технічні та організаційні заходи для захисту від несанкціонованого доступу до коштів клієнтів, шахрайства та інших зловживань;

– управління ризиками – банк проводить постійний моніторинг економічних і фінансових ризиків, що можуть вплинути на стабільність е-грошей, таких як коливання валютних курсів, кредитні ризики чи ризики ліквідності. Для цього банк застосовує різні стратегії та інструменти хеджування і управління активами.

– взаємодія з іншими платіжними системами – банк-емітент повинен забезпечити інтеграцію своїх електронних грошей із зовнішніми платіжними системами та іншими фінансовими установами. Це дозволяє клієнтам здійснювати операції з е-грошима через різні канали і системи, а також розширювати можливості їх використання в міжнародному обігу;

– взаємодія з державними органами – співпрацює з фінансовими регуляторами, податковими службами та правоохоронними органами для забезпечення відповідності електронних грошей законодавчим нормам;

– захист прав споживачів – банк поважає і захищає права своїх клієнтів, забезпечуючи можливість повернення помилково здійснених платежів, а також вирішення спорів у разі непорозуміннь щодо операцій з е-грошима [24].

2. Державний орган.

Державні органи контролюють правові аспекти функціонування електронних грошей та забезпечують виконання законодавчих вимог. Їхні функції включають:

- регулювання ринку електронних грошей – встановлення нормативно-правових актів, що регулюють діяльність учасників ринку;
- ліцензування та нагляд – визначають, які установи можуть випускати та обслуговувати електронні гроші, а також здійснюють контроль за їхньою діяльністю;
- захист прав споживачів – гарантують безпеку використання електронних грошей, регулюючи питання повернення коштів, боротьби з шахрайством та захисту персональних даних;
- контроль за відмиванням коштів (AML) та фінансуванням тероризму (CFT) – відстежують транзакції та співпрацюють із фінансовими установами для запобігання незаконним операціям [24].

3. Споживач

Споживач – це фізична особа, яка використовує електронні гроші для здійснення платежів або отримання коштів. Його участь у системі включає:

- отримання доходів в електронній формі – це може бути заробітна плата, пенсія, соціальні виплати або інші надходження;
- використання електронних грошей для платежів – споживач може оплачувати товари та послуги, переказувати кошти іншим користувачам або зберігати їх для майбутнього використання;
- ідентифікація та верифікація – для доступу до електронних грошей споживач проходить процедури ідентифікації, що регулюються державними органами;
- безпека та фінансова грамотність – користувач повинен розуміти правила безпечного використання електронних грошей та уникати шахрайських схем [24].

4. Провайдер (надавач платіжних послуг).

Провайдери – це фінансові установи або платіжні системи, які обробляють платежі та забезпечують технологічну інфраструктуру для електронних грошей. Вони виконують такі функції:

– посередництво між споживачем і продавцем – обробляють платежі, перевіряють їхню безпеку та забезпечують швидке перерахування коштів;

– випуск та управління електронними грошима – провайдери можуть виступати емітентами електронних грошей або співпрацювати з банками та іншими фінансовими установами;

– захист транзакцій – використовують технології шифрування, багатофакторну автентифікацію та інші методи для запобігання шахрайству.

– інтеграція з банківською системою – надають можливість поповнення електронних гаманців, зняття коштів, конвертації валют та інших фінансових операцій [24].

5. Транзакції та взаємодія між суб'єктами.

На рисунку показані основні фінансові потоки між учасниками:

– споживач отримує пенсію або інші доходи, які можуть бути зараховані на його електронний гаманець або банківський рахунок;

– споживач використовує електронні гроші для здійснення платежів провайдеру, який виконує роль посередника між покупцем і продавцем;

– провайдер отримує платіж та передає кошти продавцю, що дозволяє здійснити купівлю товарів чи послуг;

– центральний банк та державні органи контролюють рух електронних грошей, відстежуючи валюту та власників, щоб запобігти незаконним операціям [24].

Представлена модель обігу та регулювання електронних грошей демонструє взаємозв'язки між державними органами, фінансовими установами, провайдерами платіжних послуг та кінцевими користувачами. Ефективне функціонування цієї системи залежить від взаємодії між суб'єктами, дотримання фінансового законодавства, забезпечення безпеки платежів та захисту прав споживачів.

У підсумку слід відзначити, що концепція е-грошей та їхнє місце серед різноманітних електронних платіжних засобів визначаються рядом ключових факторів. Глибоке розуміння їх характеристик, таких як віртуальна форма фінансового зобов'язання, розширене коло суб'єктів-емітентів та можливість вираження в інших валютних одиницях, формує основу для створення ефективної системи електронних платежів.

Отже, з огляду на сучасні тенденції та швидкий ріст технологічних інновацій, акцент на розширенні та покращенні використання е-грошей є надзвичайно актуальним завданням для подальшого утвердження фінансової інфраструктури та забезпечення зручності та безпеки для користувачів.

Стосовно класифікації е-грошей в Україні, важливо акцентувати увагу на необхідності упорядкування та встановлення стандартів для цього фінансового інструменту. В Україні відсутня чітка класифікація е-грошей, тому вважаємо необхідним створення такої класифікації на законодавчому рівні, що сприятиме ефективному впорядкуванню у змінливих технологічних умовах та розвитку електронних платіжних систем. Такий підхід сприятиме розширенню функціональних можливостей та підвищенню довіри до е-грошей, а також поліпшить їх правовий каркас, забезпечуючи більшу безпеку та конфіденційність користувачів.

Разом з тим, потрібно сказати, що все ще існує певна нечіткість та невизначеність у з'ясуванні сутності електронних та цифрових грошей, їх співвідношення, що потребує більш глибокого дослідження їх економічної та правової природи, дасть можливість визначитись, в тому числі і з їх класифікацією.

Ринок електронних грошей є складною фінансовою екосистемою, в якій кожен учасник виконує важливу функцію. Центральний банк та державні органи забезпечують регулювання та контроль за обігом цифрових коштів, банки-емітенти та фінансові установи займаються випуском і управлінням електронними грошима, а платіжні провайдери відповідають за технологічну

інфраструктуру та безпеку транзакцій. Споживачі та бізнес виступають кінцевими користувачами цієї системи, здійснюючи платежі та отримуючи кошти. Таким чином, взаємодія всіх суб'єктів дозволяє забезпечити ефективність та безпеку використання електронних грошей, що сприяє розвитку цифрової економіки та фінансових технологій.

РОЗДІЛ 2

ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ЕМІСІЇ ТА ОБІГУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ

2.1. Аналіз нормативно-правової бази України щодо е-грошей

У вітчизняному контексті, е-гроші представляють собою значущий елемент фінансової системи, який набуває все більшого значення у сучасному цифровому світі. Правове регулювання їх функціонування в Україні має важливе значення для забезпечення ефективного та безпечного використання цих фінансових інструментів. Діюче законодавство та його відповідність міжнародним стандартам і нормам стають предметом уваги як академічної спільноти, так і практикуючих фахівців у сфері фінансового права.

Даний підрозділ дипломної роботи має на меті проаналізувати правові аспекти регулювання е-грошей в Україні, визначити основні нормативні акти, що регулюють їх функціонування, а також оцінити ступінь їх відповідності вимогам міжнародних стандартів та практики. Враховуючи динамічний характер розвитку цифрових технологій та фінансових послуг, ретельне дослідження цього питання дозволить виявити потенційні недоліки в законодавстві та запропонувати шляхи його удосконалення для створення сприятливого клімату для розвитку цифрового фінансового сектору в Україні.

Основні засади регулювання е-грошей визначаються Законом України «Про платіжні послуги» [8] та Положенням про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними, яке було схвалено рішенням Правління Національного банку України № 210 від 29 вересня 2022 року [25].

Так, Закон «Про платіжні послуги» встановлює, що емітентами електронних грошей можуть бути лише банки або інші фінансові установи, які отримали відповідну ліцензію від Національного банку України. Закон чітко визначає, що електронні гроші мають бути номіновані виключно в гривні, і їх вартість повинна відповідати номіналу фіатної валюти [8].

Також передбачено, що користувачі можуть обмінювати електронні гроші на готівку або безготівкові кошти за запитом. При цьому емітент зобов'язаний забезпечити погашення електронних грошей у повному обсязі. Операції з е-грошима мають фіксуватися, щоб забезпечити прозорість та відповідність вимогам фінансового моніторингу, зокрема для запобігання відмиванню коштів [8].

Особливу увагу приділено захисту прав споживачів: емітенти мають гарантувати збереження коштів користувачів, дотримуючись правил безпеки та конфіденційності даних. Закон також дозволяє використовувати електронні гроші для платежів за товари та послуги, що робить їх повноцінним платіжним інструментом [8].

Враховуючи визначення е-грошей та аналізуючи положення Закону [8], можна стверджувати, що е-гроші мають властивості як готівкової, так і безготівкової форми грошей, оскільки вони використовуються для здійснення різноманітних платіжних операцій, і на їхнього емітента покладається відповідальність. Однак вони відрізняються тим, що існують у електронному вигляді та можуть зберігатися на електронному гаманці (рис. 2.1). Важливо відзначити, що кількість емітентів е-грошей значно перевищує кількість емітентів цифрових грошей, видаваних центробанком, оскільки останній єдиний може випускати цей вид грошей (в Україні це «е-гривня»).

Згідно з частиною першою статті 57 Закону, емітентами е-грошей можуть бути:

- банки;
- установи е-грошей;
- філії іноземних платіжних установ;
- оператори поштового зв'язку;
- НБУ;
- органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

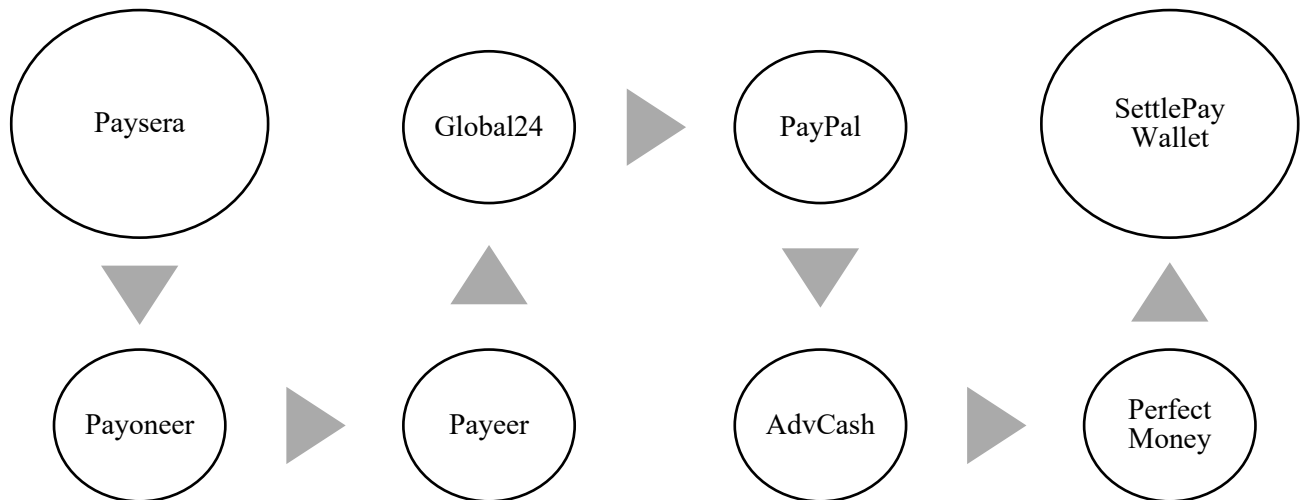

Рис. 2.1. Електронні гаманці, дозволені в Україні

Узагальнюючи поняття емітентів е-грошей, необхідно враховувати складність відмежування електронних і цифрових грошей, особливо у контексті участі НБУ. Головний аспект, що робить ці категорії відмінними, – це особа емітента. Слід відзначити, що регулювання цифрових грошей центральним банком наразі має обмежений характер, що ускладнює розуміння відмінностей між ними.

Загалом, Закон спрямований на створення прозорого, безпечного та контрольованого ринку електронних грошей, що сприяє фінансовій інклюзії та розвитку сучасних платіжних технологій в Україні.

Постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними» № 210 від 29 вересня 2022 року [25] визначає детальні правила випуску та обігу електронних грошей в Україні, зосереджуючись на створенні прозорої та безпечної системи електронних платежів. Цей нормативний акт регламентує, що емітентами електронних грошей можуть бути лише банки, які отримали відповідну ліцензію та пройшли реєстрацію в Національному банку України. Емітенти зобов'язані забезпечити повне погашення електронних грошей на вимогу користувача, що гарантує захист прав споживачів.

Постанова також чітко визначає порядок відкриття електронних гаманців. Користувачі мають пройти процедуру ідентифікації відповідно до законодавства про фінансовий моніторинг, що сприяє боротьбі з відмиванням коштів і фінансуванню тероризму. Важливим елементом регулювання є встановлення обмежень на обіг електронних грошей. Зокрема, визначено максимальні суми, які можуть зберігатися на електронному гаманці, та ліміти на окремі транзакції, що сприяє зниженню ризиків неконтрольованого обігу коштів [25].

Окремо регламентується діяльність комерційних агентів емітентів – підприємств, які можуть виконувати операції з електронними грошима від імені банку. Для таких агентів встановлені вимоги щодо надійності та фінансової стійкості. Постанова також зобов'язує емітентів забезпечити безпеку операцій та конфіденційність даних користувачів. Введено вимоги до захисту інформаційних систем, які обробляють дані електронних гаманців і транзакцій [25].

Таким чином, Постанова № 210 комплексно регулює ринок електронних грошей, створюючи правову основу для стабільної, безпечної та контрольованої платіжної системи. Вона враховує як інтереси споживачів, так і фінансових установ, балансує між інноваціями та захистом фінансової системи України.

Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів» № 164 від 29 липня 2022 року [26] встановлює ключові принципи, що регулюють емісію платіжних інструментів, зокрема електронних грошей, та організацію процесу еквайрингу. Основний акцент зроблено на створенні чіткої та структурованої системи, де емітенти – банки або інші ліцензовані установи – повинні дотримуватися визначених правил для забезпечення стабільності та надійності обігу електронних грошей.

Ця постанова визначає порядок укладання договорів між емітентами, комерційними агентами та користувачами. Вона зобов'язує учасників ринку дотримуватися вимог фінансового моніторингу, щоб запобігати незаконним операціям. Крім того, особлива увага приділяється технічній стороні: емітенти

мають забезпечити належний рівень безпеки своїх платіжних систем та гарантувати захист персональних даних користувачів [26].

Документ також регламентує процедуру еквайрингу – процесу обробки платежів із використанням електронних засобів. Встановлено, що еквайри повинні укласти договори з торговцями та забезпечувати обробку транзакцій відповідно до міжнародних стандартів безпеки, що гарантує захист коштів користувачів і знижує ризики шахрайства [26].

Таким чином, Постанова № 164 створює фундамент для прозорого функціонування електронних грошей в Україні, поєднуючи інноваційність цифрових платіжних систем із суворими вимогами до фінансової безпеки. Норми цього нормативного акту спрямовані на підтримку довіри користувачів, стабільність ринку та розвиток сучасних платіжних технологій.

Треба також відзначити, що е-гроші наразі мають більш ретельно прописане правове підґрунтя, в порівнянні з цифровими. Подальша робота з цифровими грошима дозволить виявити більше особливостей обох категорій, зокрема визначити, які платіжні операції можна буде виконувати з цифровими грошима НБУ, а також встановити порядок їх випуску та використання.

Під час аналізу наукових праць [12; 16; 18; 20; 21], стає очевидним, що багато досліджень ґрунтуються на положеннях застарілого законодавства, що робить їхні дані не повністю репрезентативними. Це пояснюється тим, що технологічний прогрес розвивається швидше, ніж відбувається нормативне оформлення, яке, в свою чергу, випереджає теоретичне обґрунтування. В цілому, це не призводить до значущих негараздів, але залишає певну невизначеність у розумінні концепції е-грошей та їх відокремлення від інших інструментів у цифровому просторі.

Також, враховуючи, що теоретичні доробки в цілому є трохи застарілими, можна припустити, що е-гроші на даний момент не перебувають на піку популярності, оскільки з'явилися нові, більш прогресивні та зручні засоби розрахунків у цифровому світі.

Зрештою, важливо зауважити, що 24 лютого 2022 року, у зв'язку з введенням воєнного стану, Національний банк України ухвалив Постанову № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» [27]. Цей нормативний акт запровадив низку обмежень та регуляторних заходів, спрямованих на забезпечення стабільності фінансової системи країни в умовах військової агресії. Одним із ключових положень цієї постанови стало тимчасове призупинення операцій з електронними грошима. Зокрема, НБУ заборонив:

- випуск (емісію) електронних грошей;
- розповсюдження електронних грошей;
- поповнення електронних гаманців.

Зазначені заходи були спрямовані на мінімізацію ризиків, пов'язаних із використанням електронних грошей у період воєнного стану, та на забезпечення контролю за фінансовими потоками в країні. Варто зазначити, що такі обмеження є тимчасовими і діють до окремого рішення НБУ про їх скасування або зміну.

Постанова № 18 також містить інші важливі положення, зокрема [27]:

- регулювання роботи банківської системи в умовах воєнного стану;
- встановлення обмежень на валютні операції;
- забезпечення безперервності критично важливих платежів та розрахунків.

Однак, не зважаючи на це, Національний банк України планує у 2025 році розпочати пілотний проєкт із впровадження цифрової форми національної валюти – е-гривні. Ця ініціатива спрямована на дослідження та оцінку можливостей використання цифрових грошей у фінансовій системі країни [28].

Е-гривня стане третьою формою національної валюти, доповнюючи існуючі готівкову та безготівкову форми. Вона буде фіатною валютою, тобто її вартість підкріплена державою і вона обмінюватиметься на інші форми гривні у співвідношенні 1:1.

Під час пілотного проєкту передбачається тестування е-гривні у реальних умовах із залученням реальних користувачів та постачальників платіжних послуг. Це означає, що всі охочі зможуть скористатися новою цифровою

валютою, що дозволить НБУ зібрати необхідні дані для оцінки її ефективності та безпеки. В основі е-гривні лежатиме технологія розподіленого реєстру (DLT – Distributed Ledger Technology). Ця технологія забезпечує децентралізоване зберігання даних про транзакції, підвищуючи їхню безпеку та прозорість. Використання DLT дозволить забезпечити надійність та стійкість системи е-гривні до можливих збоїв або атак [28].

Створення та випуск е-гривні передбачає, що НБУ буде її єдиним емітентом, забезпечуючи повний контроль за її обігом та стабільністю. Використання е-гривні буде доступне всім категоріям користувачів, що сприятиме підвищенню фінансової інклюзії та зменшенню частки готівкових розрахунків. Зобов'язання за е-гривнею виконуватиме НБУ, що гарантує її надійність та довіру з боку користувачів.

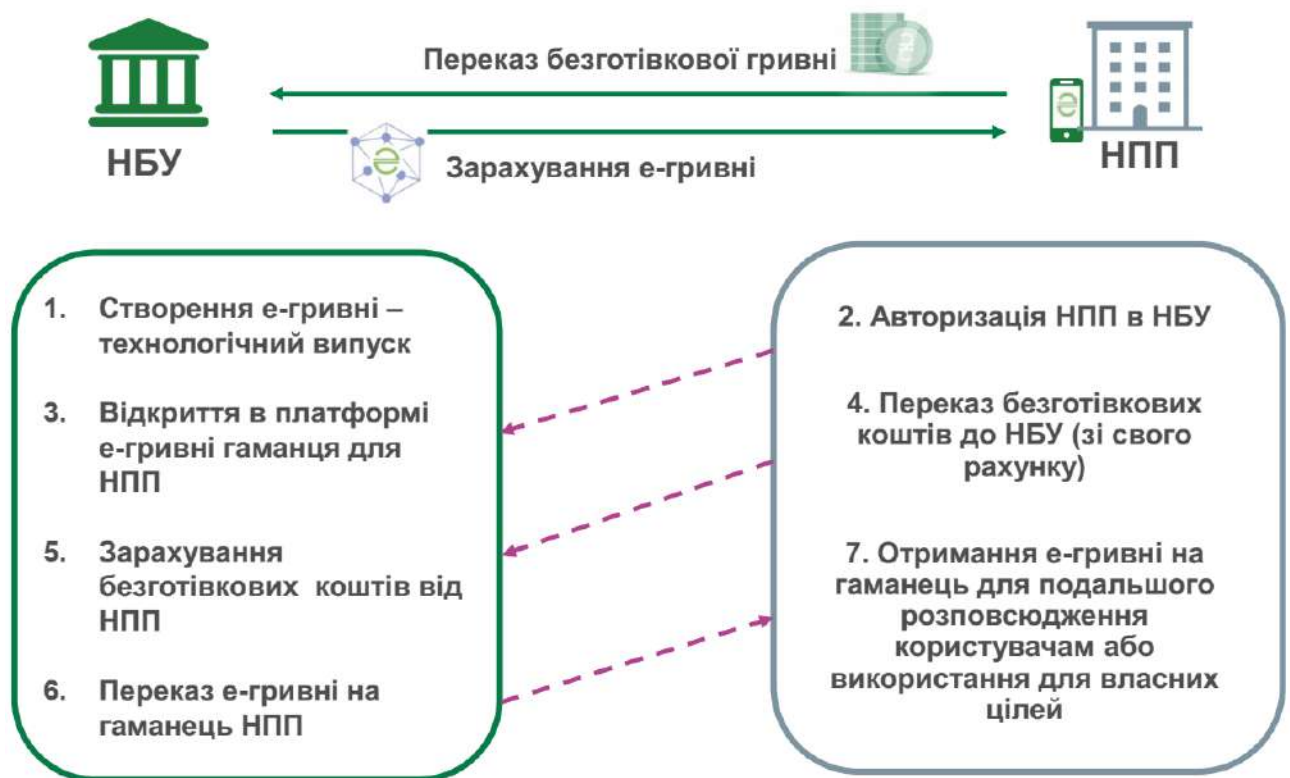

Рис. 2.2. Створення та випуск в обіг е-гривні [29]

Варто зазначити, що на даний момент НБУ ще не ухвалив остаточного рішення щодо повномасштабного впровадження е-гривні. Пілотний проєкт покликаний перевірити технологічні аспекти, підтвердити або спростувати певні

гіпотези та оцінити доцільність подальшого використання цифрової валюти в Україні.

Вважаємо, що запровадження е-гривні може відкрити нові можливості для розвитку фінансового сектору України, сприяти підвищенню ефективності платіжних систем та інтеграції з міжнародними фінансовими ринками. Однак, остаточне рішення щодо її впровадження буде залежати від результатів пілотного проєкту та подальшого аналізу його результатів.

У цілому, удосконалення правового регулювання функціонування електронних грошей в Україні вимагає комплексного підходу та активної співпраці між усіма зацікавленими сторонами з метою створення стабільного та сприятливого середовища для розвитку цифрової економіки.

Отже, нормативно-правова база України щодо регулювання е-грошей є основою для забезпечення ефективного та безпечного функціонування електронних платіжних систем в країні. Закони та постанови, прийняті Національним банком України, створюють чіткі правила для емітентів та користувачів е-грошей, гарантуючи високий рівень фінансової безпеки та захисту прав споживачів. Водночас наявність тимчасових обмежень, таких як призупинення операцій з е-грошима в умовах воєнного стану, свідчить про гнучкість та адаптивність нормативної системи, яка здатна швидко реагувати на зовнішні загрози.

Зокрема, важливими є законодавчі ініціативи щодо розвитку цифрових валют, зокрема е-гривні, що може стати важливим етапом у трансформації фінансової інфраструктури України. Однак для повноцінного впровадження таких технологій необхідно враховувати міжнародний досвід, розвивати технічну базу та забезпечити високий рівень захисту даних. У підсумку, зміцнення нормативно-правової бази України в галузі е-грошей є важливим кроком на шляху до сучасної, цифрової економіки, яка відповідатиме потребам як громадян, так і міжнародних фінансових партнерів.

2.2. Особливості емісії та використання е-грошей у світовій практиці

Вивчення особливостей емісії та використання електронних грошей у світовій практиці є надзвичайно важливим, оскільки ця сфера безпосередньо впливає на розвиток сучасних фінансових систем. Електронні гроші забезпечують швидкість, зручність та ефективність фінансових операцій, що відповідає вимогам цифровізації економіки. Вивчення міжнародного досвіду дозволяє виявити найкращі практики та стандарти, які допомагають країнам забезпечити безпеку та стабільність фінансових транзакцій, а також запобігати ризикам, пов'язаним з їх використанням. Водночас, дослідження е-грошей дозволяє краще розуміти механізми регулювання та контролю за їх обігом, що є критично важливим для розвитку національних фінансових систем і забезпечення їх інтеграції в глобальну економіку.

За даними Atlantic Council, 11 країн повністю запустили CBDC, а ще 130 країн, що становлять понад 98 % світового ВВП, наразі вивчають CBDC [30].

Так, наприклад, розвиток системи е-CNY у Китаї має на меті створення електронної версії юаня, яка відповідатиме потребам населення в готівці в епоху цифрової економіки. Система е-CNY підтримує розвиток інфраструктури роздрібних платежів і підвищує ефективність платіжної системи відповідно до розвитку цифрової економіки Китаю, а саме [31]:

1) е-CNY має на меті підвищити ефективність платіжних систем центрального банку. Технологічні інновації, особливо розвиток цифрової економіки, є ключовим двигуном економічного розвитку. Необхідна більш безпечна та інклюзивна інфраструктура роздрібних платежів як суспільне благо, яке забезпечують центральні банки. Як важлива фінансова інфраструктура, система е-CNY ще більше задовольнятиме різноманітні потреби населення в платежах і підвищуватиме ефективність фінансової інфраструктури. Крім того, оскільки транзакції е-CNY здійснюються одразу під час оплати, це дозволить бізнесу та іншим сторонам покращити свої грошові потоки, користуючись більш зручними платіжними послугами.

2) e-CNY має на меті забезпечити резервну систему для роздрібних платежів. Великі технологічні компанії стали важливою інфраструктурою роздрібних платежів, і будь-який збій у їхній роботі може суттєво вплинути на функціонування платіжної системи та навіть створити системні ризики. e-CNY є прямим зобов'язанням центрального банку, яке підкріплене суверенним кредитом і має статус законного платіжного засобу. Тому він може слугувати резервом для роздрібною системи, яка базується на депозитах комерційних банків, пропонувати різноманітні платіжні продукти та підвищувати ефективність і безпеку платежів.

3) e-CNY прагне забезпечити рівний доступ до електронних платежів та фінансову інклюзію. З розвитком цифрових технологій та електронних платежів використання готівки в роздрібних операціях знижується. Проте завдання центрального банку – забезпечити прямий доступ населення до готівки та гарантувати стабільність розрахункової одиниці в епоху цифрової економіки шляхом цифровізації готівки. Система e-CNY зробить фінансові послуги більш доступними, забезпечивши фіатні гроші для великої кількості населення в різних сценаріях.

4) e-CNY має на меті підтримати міжнародні ініціативи та дослідити шляхи вдосконалення транскордонних платежів. По-перше, транскордонні платежі включають різні спірні питання, такі як монетарний суверенітет, валютна політика та регуляторні вимоги. Хоча технічно e-CNY готовий до транскордонного використання, він наразі розроблений переважно для внутрішніх роздрібних платежів. Дивлячись у майбутнє, Народний банк Китаю (PBoC) активно реагуватиме на ініціативи G20 та інших міжнародних організацій щодо вдосконалення транскордонних платежів і досліджуватиме застосовність CBDC у транскордонних сценаріях. Виходячи з досвіду внутрішніх випробувань та міжнародного попиту, і за умови взаємної поваги до монетарного суверенітету та дотримання норм, PBoC досліджуватиме пілотні програми транскордонних платежів і співпрацюватиме з відповідними центральними банками та монетарними органами для створення механізмів обміну та регуляторного

співробітництва щодо цифрових фіатних валют відповідно до принципів «без порушень», «дотримання норм» і «взаємопов'язаності».

Станом на кінець червня 2024 року обсяг транзакцій з використанням e-CNY в Китаї сягнув 7 трильйонів юанів (приблизно 986,07 мільярда доларів США) (рис. 2.3).

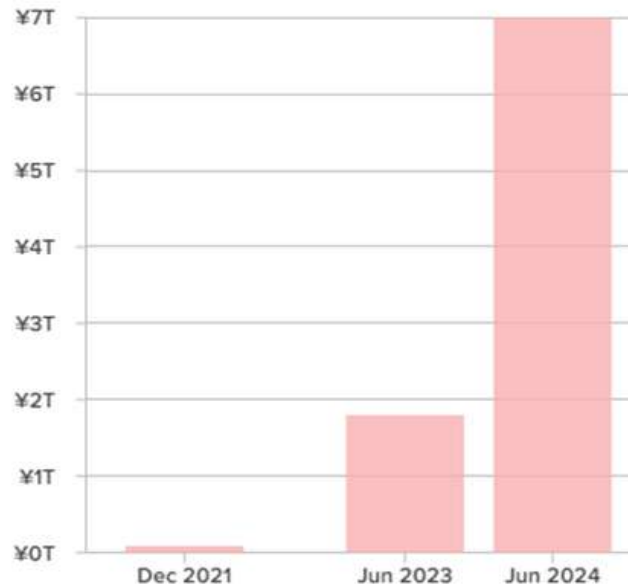

Рис. 2.3. Загальний обсяг транзакцій e-CNY, грудень 2021 – червень 2024 рр. [32]

Китай попередньо підтвердив теоретичну, бізнесову та технологічну життєздатність і надійність електронного юаня, при цьому вже сформовано операційну структуру, а різні системи постійно вдосконалюються. Заступник голови Народного банку Китаю Лу Лей під час прес-конференції зазначив, що цифровий юань пройшов пілотне тестування у 17 регіонах провінційного рівня в таких сферах, як оптова та роздрібна торгівля, громадське харчування, культурні заходи, туризм, освіта та медичне обслуговування. Сформовано низку онлайн та офлайн сценаріїв використання, які можна тиражувати та просувати. Лу також підкреслив, що електронний юань відіграв позитивну роль у стимулюванні споживання домогосподарств, сприянні «зеленій» трансформації та оптимізації бізнес-середовища. Центральний банк має намір враховувати загальні тенденції цифрового розвитку, послідовно та стабільно просувати дослідження, розробку і

впровадження електронного юаня, а також зміцнювати основу для його подальшого розвитку [33].

eNaira – це офіційна електронна валюта, емітована Центральним банком Нігерії, яка стала першою CBDC на африканському континенті. Її запуск у жовтні 2021 року став важливим кроком у напрямі модернізації фінансової системи країни, спрямованим на підвищення ефективності платіжної інфраструктури, розширення фінансової інклюзії та стимулювання економічного розвитку [34].

Основною метою впровадження eNaira є створення цифрового еквівалента національної валюти, який забезпечує швидке, безпечне та економічно вигідне проведення транзакцій як на внутрішньому ринку, так і в контексті міжнародних платежів. Важливо, що eNaira зберігає паритет із фізичною наїрою у співвідношенні 1:1, що гарантує стабільність її вартості та довіру з боку користувачів [35].

Запровадження цієї цифрової валюти спрямоване на подолання бар'єрів доступу до фінансових послуг, особливо серед населення, яке не має банківських рахунків, але має доступ до мобільних пристроїв. Це створює можливості для залучення ширших верств населення до формальної економіки, що є важливим інструментом фінансової інклюзії. Крім того, eNaira забезпечує підвищення прозорості та контрольованості фінансових потоків, оскільки всі транзакції відслідковуються в режимі реального часу під контролем Центрального банку Нігерії, що сприяє зниженню рівня тіньової економіки, посиленню заходів з протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму, а також підвищенню ефективності державного управління фінансовими ресурсами, зокрема в рамках соціальних програм та субсидій [36].

Згідно з даними, обсяг eNaira в обігу зростав поступово з моменту її емісії. У 2021 році, після запуску, обсяг eNaira в обігу був відносно невеликим, що є типовим для початкової фази впровадження. У 2022 році спостерігалось помірне зростання, оскільки Центральний банк Нігерії активно працював над популяризацією eNaira та інтеграцією її в існуючу фінансову систему. У 2023 році темпи зростання прискорилися, що свідчить про підвищення довіри та

прийняття електронних грошей серед населення та бізнесу. До 2024 року обсяг eNaira в обігу досяг значних показників, відображаючи успішну реалізацію стратегії цифровізації фінансового сектору Нігерії (рис. 2.4).

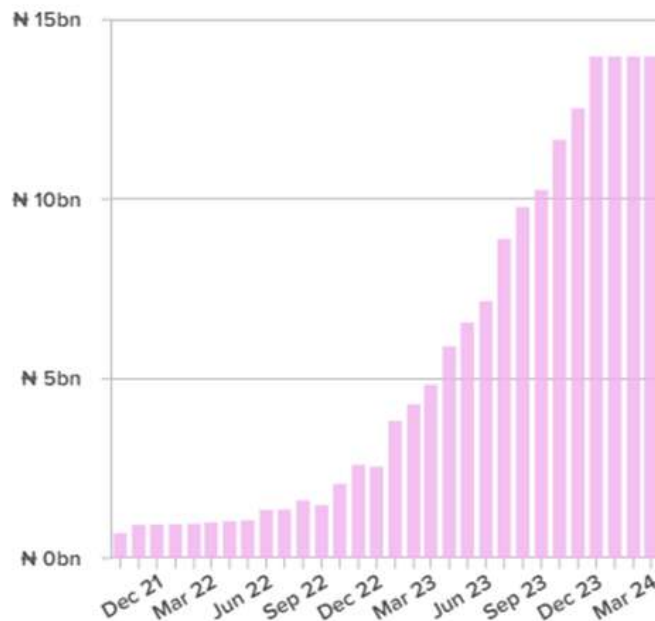

Рис. 2.4. Обсяг емітованої eNaira з моменту її запуску, жовтень 2021 – 2024 рр., млрд. [32]

Вважаємо, цей тренд підкреслює важливість державної підтримки та ефективної комунікації з громадськістю для успішного впровадження CBDC. Зростання обсягу eNaira в обігу також вказує на потенціал е-грошей у покращенні фінансової інклюзії та підвищенні ефективності платіжних систем у країнах, що розвиваються.

Впровадження eNaira є стратегічно важливим кроком Нігерії на шляху до цифрової трансформації економіки, створюючи підґрунтя для модернізації фінансового сектору, підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародній арені та інтеграції в глобальні фінансові процеси.

Sand Dollar – це офіційна е-валюта, емітована Центральним банком Багамських Островів, яка стала першою у світі повністю запровадженою CBDC. Її запуск у жовтні 2020 року ознаменував собою важливий етап у розвитку фінансової системи країни, орієнтований на посилення фінансової інклюзії,

оптимізацію платіжних процесів та підвищення стійкості економіки в умовах кризових явищ [37].

Головною метою створення Sand Dollar було забезпечення рівного доступу до фінансових послуг для всіх громадян, особливо мешканців віддалених островів, де фізична інфраструктура банків є обмеженою або відсутньою. Sand Dollar став інструментом, який дозволяє населенню здійснювати швидкі та безпечні транзакції через мобільні додатки та електронні гарантії [37], що особливо актуально в регіоні, схильному до природних катаклізмів, таких як урагани.

Sand Dollar підтримує паритет із багамським доларом, який, у свою чергу, прив'язаний до долара США у співвідношенні 1:1, що забезпечує стабільність е-валюти та сприяє збереженню довіри з боку населення і бізнесу. Крім того, електронний формат валюти дає змогу регулятору ефективніше контролювати фінансові потоки, боротися з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, а також удосконалювати механізми податкового контролю [38].

Після емісії Sand Dollar у жовтні 2020 року, її обсяг в обігу поступово збільшувався. У 2022 році спостерігалось помірне зростання, що свідчить про поступове прийняття е-грошей населенням та бізнесом. До 2024 року обсяг Sand Dollar в обігу досяг значних показників, відображаючи успішну інтеграцію е-валюти в фінансову систему Багамських Островів (рис. 2.5).

Цей тренд підкреслює ефективність заходів, вжитих Центральним банком Багамських Островів для популяризації Sand Dollar та розширення його використання серед населення. Зростання обсягу Sand Dollar в обігу також вказує на підвищення довіри до нових фінансових технологій та готовність суспільства до переходу на цифрові платіжні інструменти.

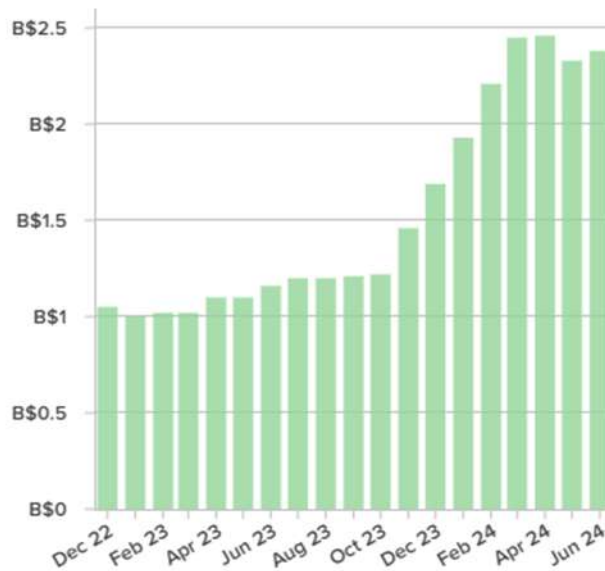

Рис. 2.5. Загальний обсяг SandDollar в обігу з 2022 по 2024 р., млн. [32]

Загалом, аналіз графіка свідчить про позитивну динаміку впровадження та використання Sand Dollar на Багамських Островах, що може служити прикладом для інших країн, які розглядають можливість впровадження власних CBDC.

Важливо відзначити, що впровадження Sand Dollar стало не лише інструментом модернізації фінансового сектору, а й частиною більш широкої стратегії цифрової трансформації Багамських Островів. Центральний банк Багам сприяє інтеграції цієї валюти в існуючу фінансову систему, залучаючи як банки, так і фінтех-компанії, що забезпечує гнучкість платіжної інфраструктури та стимулює інновації.

Таким чином, Sand Dollar є прикладом ефективного використання цифрових технологій для вирішення соціально-економічних викликів, демонструючи потенціал CBDC у забезпеченні фінансової стійкості, доступності та прозорості в малих острівних державах.

Індія також продовжує експерименти з впровадження е-рупії в рамках пілотних проектів, які охоплюють як оптові, так і роздрібні транзакції. У грудні 2023 року Резервний банк Індії (RBI) досягнув значного результату, забезпечивши понад мільйон транзакцій на день за допомогою електронної рупії (rCBDC). У 2024 році RBI досліджував можливості впровадження офлайн-

функцій для покращення доступності е-рупії в регіонах з обмеженим доступом до Інтернету, а також розширення її застосування через додаткові варіанти використання, зокрема для державних виплат [39].

Розробка е-рупії була ініційована після того, як в 2019 році уряд Індії порекомендував заборонити всі приватні криптовалюти та запропонував розглянути можливість запуску офіційної CBDC. У лютому 2021 року RBI опублікував доповідь, у якій було розглянуто переваги та недоліки впровадження CBDC. У березні 2021 року було зазначено, що технології для створення електронних грошей ще розвиваються, і вивчаються можливості забезпечення безпечного та ефективного завершення платіжних транзакцій. У липні 2021 року RBI оголосив про намір розпочати серію пілотних програм для поступового впровадження CBDC [39].

Так, у 2022 році було визначено, що «Цифрова рупія» буде підтримуватися RBI, і буде представлена до 2022-2023 років. Офіційне введення пілотної програми розпочалося іще в листопаді 2022 року, коли був запуснений пілотний проєкт для оптових транзакцій у партнерстві з дев'ятьма національними банками, а в грудні того ж року стартувала програма для роздрібних транзакцій. Найбільша роздрібна мережа Індії, Reliance Retail, почала приймати платежі в е-рупії з лютого 2023 року. У липні 2024 року кількість активних користувачів цифрової рупії досягла 400 тисяч, що на 33 % більше порівняно з 2023 роком. Планується додаткове вдосконалення функцій програми, включаючи можливість офлайн-операцій та транзакцій між країнами [40].

В межах міжнародного співробітництва RBI вивчатиме можливості розробки та взаємодії CBDC з Об'єднаними Арабськими Еміратами. Мотивацією для впровадження е-рупії є прагнення забезпечити фінансову інклюзію та зниження витрат, пов'язаних із зберіганням, друком та транспортуванням готівки. Крім того, е-рупія може стати інструментом для цифровізації економіки Індії, поступово заміщаючи переважно готівкові транзакції на більш сучасні форми. Впровадження CBDC також дозволить зменшити залежність від

волатильних комерційних криптовалют, надаючи більш стабільну цифрову альтернативу [40].

У висновку можна підсумувати, що емісія та використання е-грошей набувають дедалі більшого значення у глобальному фінансовому середовищі. CBDC, такі як eNaira, Sand Dollar, e-CNY та інші, є важливим інструментом для забезпечення фінансової стабільності, підвищення ефективності платіжних систем і сприяння фінансовій інклюзії. Вони дозволяють знизити транзакційні витрати, забезпечують більшу прозорість фінансових операцій та підвищують безпеку платіжних процесів.

Світова практика показує, що впровадження е-грошей дозволяє не тільки вдосконалити національні платіжні системи, але й стимулює розвиток інновацій у фінансовому секторі. Проте це також ставить перед країнами низку викликів, зокрема у контексті забезпечення конфіденційності, безпеки та боротьби з фінансовими злочинами.

Завдяки досвіду країн, які вже запровадили цифрові валюти, можна очікувати, що в майбутньому е-гроші стануть важливим компонентом глобальної фінансової системи. Водночас важливою залишається необхідність у розробці спільних міжнародних стандартів і регулювань для забезпечення ефективною та безпечною інтеграції е-грошей у світову економіку.

2.3. Міжнародний досвід фінансово-правового регулювання емісії та обігу е-грошей

У сучасному цифровому світі е-гроші набувають все більшої популярності як зручний та ефективний інструмент фінансових операцій. З моменту їх появи вони стали не лише невід'ємною складовою фінансової системи, а й об'єктом значного інтересу для правозахисників, фахівців у сфері регулювання та академічної спільноти. З метою розуміння та аналізу ефективних підходів до

правового регулювання емісії та обігу е-грошей варто звернутися до зарубіжного досвіду. Враховуючи різноманітність правових систем та підходів до регулювання фінансових технологій, огляд зарубіжного досвіду надасть можливість визначити оптимальні моделі та стратегії для вдосконалення вітчизняного законодавства у цій сфері.

У контексті фінансово-правового регулювання емісії електронних грошей, на нашу думку, доцільно розглянути досвід Великої Британії через її передову та збалансовану систему ліцензування, що забезпечує ефективне функціонування фінансового ринку. Британія має успішну практику регулювання, що поєднує інноваційність із високими стандартами безпеки, що може бути корисним для вдосконалення відповідного регулювання в Україні.

У Великій Британії, на відміну від України, право на емісію електронних грошей надається не лише банкам, а й іншим організаціям, за умови отримання ліцензії. Вимоги для її отримання є досить серйозними. Існує два типи ліцензій: повна та обмежена, які надаються Органом фінансового контролю (FCA), головною метою якого є забезпечення ефективної та результативної діяльності фінансового ринку [41].

Повна ліцензія на емісію електронних грошей не має обмежень ані за часом, ані за сферою діяльності, що дає змогу її власнику надавати послуги у межах Європейського економічного простору (ЄЕП) без необхідності отримання ліцензії в інших країнах ЄЕП. Для отримання повної ліцензії компанія-емітент електронних грошей повинна мати стартовий капітал у розмірі 350 тисяч євро та сплатити адміністративний збір до FCA в розмірі 5 000 євро [42].

Щодо обмеженої ліцензії, то її власники можуть здійснювати емісію електронних грошей лише на території Великої Британії. Такими ліцензіями зазвичай володіють малі компанії-емітенти, чий місячний оборот не перевищує 3 мільйонів євро. Якщо оборот компанії перевищує цей ліміт, вона повинна отримати повну ліцензію. Адміністративний збір для обмеженої ліцензії становить 1 тисячу євро [43].

Як уже зазначалося, ліцензію на емісію електронних грошей у Великій Британії видає FCA. Для отримання ліцензії юридична особа подає заяву, яка повинна містити детальну програму майбутніх операцій, бізнес-план з прогнозованим бюджетом на перші три фінансові роки, що підтверджує здатність заявника ефективно використовувати ресурси для надійної роботи, а також підтвердження наявності необхідного початкового капіталу. Крім того, заявник повинен надати інформацію про заходи, спрямовані на захист коштів власників е-грошей, описати структуру управління та внутрішнього контролю, включаючи механізми управління адміністративними ризиками, а також надати дані про організаційну структуру компанії та особистості директорів, які будуть відповідати за її діяльність [44].

Такі вимоги є обґрунтованими, оскільки управління організацією, що здійснює емісію е-грошей, вимагає високої кваліфікації та відповідальності. Законодавство Великої Британії передбачає суворі вимоги до складу керівництва емітента, зокрема більшість директорів повинні бути громадянами цієї країни, особливо це стосується генерального директора. Окрім цього, рішення, прийняті британськими директорами, мають вищу юридичну силу порівняно з рішеннями іноземних керівників [42]. Також важливо, що заяву на отримання ліцензії можуть подавати лише компанії-резиденти Великої Британії, що є схожим з українським підходом, де емісію електронних грошей можуть здійснювати лише банки-резиденти.

Згідно з положеннями ст. 6 Закону Великої Британії «Про правове регулювання електронних грошей», заявником може бути юридична особа, яка має головний офіс на території Великої Британії, або юридична особа, що має філію в цій країні при наявності головного офісу поза межами Європейського економічного простору (ЄЕП). Таким чином, положення цієї статті дозволяють отримати ліцензію установам, які не знаходяться в межах ЄЕП, за умови, що хоча б один підрозділ цієї організації розташований у Великій Британії. Крім того, заявник повинен довести Органу фінансового контролю наявність надійних управлінських механізмів для ведення бізнесу в сфері емісії електронних грошей

і платіжних послуг, а також продемонструвати ефективні процедури для виявлення та попередження ризиків, що можуть виникнути в процесі діяльності, та мати чітко визначений механізм виходу з кризових ситуацій, якщо такі виникнуть [44].

Створення компаній-емітентів е-грошей у Великій Британії має кілька переваг у порівнянні з іншими країнами. По-перше, ці компанії звільнені від сплати податку на додану вартість. По-друге, їхня діяльність охоплює широкий географічний простір, зокрема країни ЄС та ЄЕП. По-третє, процес ліцензування емітентів електронних грошей у Великій Британії є одним з найшвидших і найпростіших серед країн ЄС, із загальним терміном отримання ліцензії, що зазвичай не перевищує трьох місяців.

Швидкі темпи розвитку інформаційних технологій призвели до значного зростання обсягів е-комерції, особливо за допомогою е-грошей. Поступово стало очевидно, що електронні гроші мають вагомую перевагу перед пластиковими картками та іншими формами платежів, оскільки їхнє використання є зручним не лише в онлайн-сфері, але й в реальній економіці. У зв'язку з цим кілька країн постали перед завданням розробки нормативного регулювання обігу електронних грошей.

Країни Азійського регіону, серед перших, прийняли фінансово-правове регулювання обігу е-грошей. У цьому контексті склався двоплановий підхід. В деяких азійських країнах електронні гроші визначаються як спеціальний об'єкт цивільних прав, використовуючи терміни, такі як «електронні гроші», «збережена вартість» та інші поняття, які спрямовані на опис цих правовідносин (Японія, Сінгапур, Китай і Тайвань). У інших країнах визначення е-грошей базується на підході до відповідних правовідносин без уточнення конкретного об'єкта прав. Тут е-гроші розглядаються за аналогією з агентським договором, де оператор визначається як оператор платника під час здійснення платежу (Корея). При цьому в країнах Азійського регіону існує відмінний підхід до визначення емітентів е-грошей. Так, у Кореї, Китаї і Тайвані право на випуск електронних грошей належить виключно банкам і кредитним компаніям, в Японії – випуск

таких грошей може бути здійснений не тільки банками, але й іншими особами, які отримали відповідну ліцензію на цю діяльність, а в Сінгапурі – право випуску належить виключно державі [45].

Порівняння норм Директиви 2000/46/ЄС [7] з положеннями Директиви 2009/110/ЄС [46] вказує на основні зміни у правовому регулюванні обігу е-грошей в країнах ЄС. Серед найважливіших змін можна відзначити: зниження вимог до статутного капіталу установ, які випускають електронні гроші, з 1 мільйона євро до 350 тисяч; введення нових вимог до капіталу, орієнтованих на характер діяльності установ, які випускають електронні гроші, та структури ризику; розширення сфери діяльності установ, які здійснюють емісію е-грошей (окрім емісії, можливість надання платіжних послуг, видача кредитів в межах платіжних послуг за умови, що вони не емітуються з коштів, зібраних в обмін на е-гроші, робота з платіжними системами тощо); закріплення права користувачів на безкоштовне повернення грошей у будь-який момент при повному поверненні електронних грошей; визначення можливості стягування емітентом е-грошей комісії відповідно до вартості операції, якщо це передбачено в договорі з користувачем.

Отже, формування фінансово-правового регулювання обігу е-грошей в країнах ЄС пройшло через наступні етапи [47]:

1. 1994-1999 рр. – визначена загальна концепція е-грошей, яка передбачала потребу встановлення монополії банків та інших кредитних установ на випуск та обіг електронних грошей; розроблено теоретичну базу для подальшого розробки та прийняття відповідного законодавства.

2. 2000-2008 рр. – запроваджені норми Директиви 2000/46/ЄС, які регулювали випуск та обіг е-грошей, стандартизували концепцію електронних грошей як «цінності, що зберігається» та визначали їх як особливий вид цивільних (матеріальних) прав; встановлено вимоги до установ у сфері обігу електронних грошей, такі як процедура ліцензування, отримання єропаспорту, регламентація розміру мінімального капіталу, мінімальних та постійних власних коштів, а також обмеження технічних засобів зберігання та обліку електронних

грошей; введено пруденційний нагляд та принципи національного контролю для запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей; визначено порядок конвертації е-грошей в готівку.

3. 2009-дотепер – норми Директиви 2009/110/ЄС розширили коло організацій, які відповідають визначенню «установи у сфері обігу е-грошей», включаючи небанківські установи з правом емісії електронних грошей на непрофесійній основі, надання фінансових та нефінансових послуг, безпосередньо пов'язаних з випуском електронних грошей; скасовано монополію банків та інших кредитних установ на випуск е-грошей; знижено рівень вимог до установ у сфері обігу електронних грошей; розширено діяльність установ, що випускають е-гроші (можливість надавати платіжні послуги, надавати кредити в рамках платіжних послуг, управляти платіжними системами тощо).

На сучасному етапі сформувався концепція, яка рекомендує в розвинутих країнах додатково до основних методів правового регулювання обігу електронних грошей впроваджувати такі заходи (рис. 2.6):

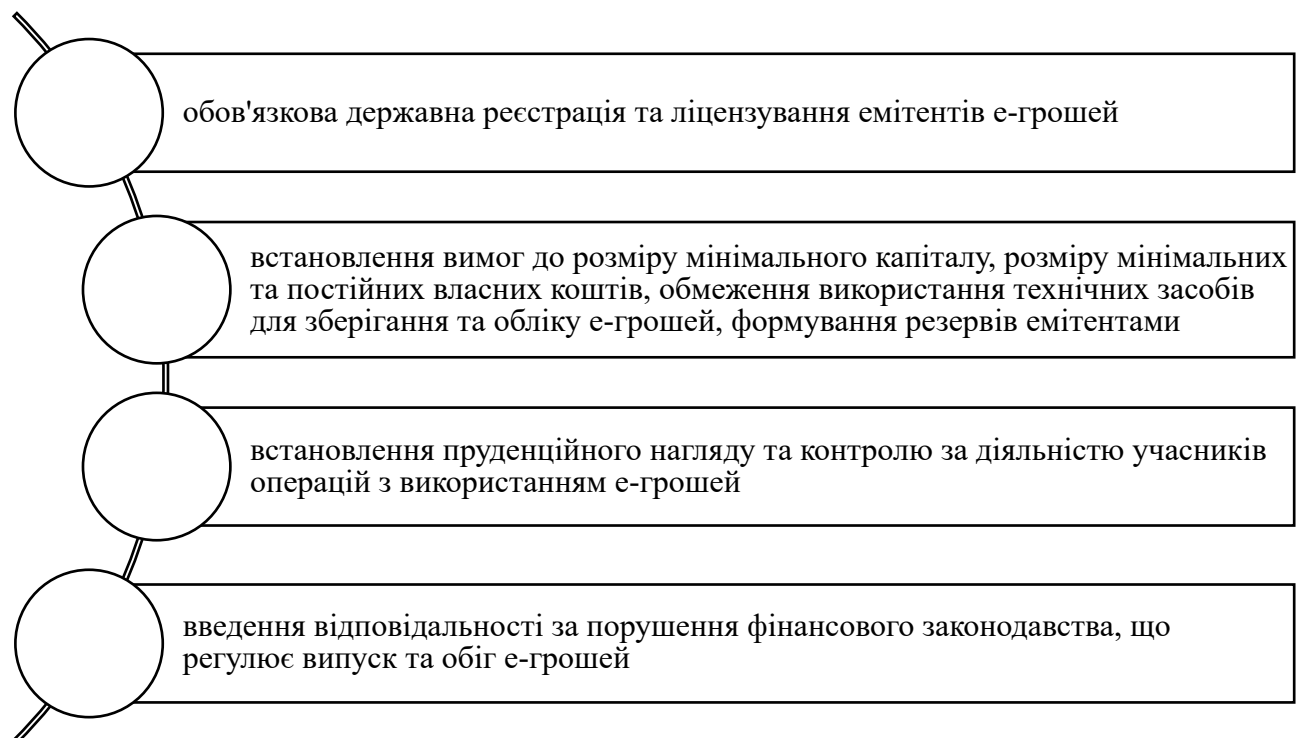

Рис. 2.6. Рекомендації додаткових методів правового регулювання обігу електронних грошей [47]

Отже, можна відзначити наявність двох моделей правового регулювання обігу е-грошей у світі, які відрізняються залежно від підходу до визначення самого поняття електронних грошей. В деяких країнах е-гроші розглядаються як особливий об'єкт цивільних прав, представлені у специфічній формі, і їх визначення формулюється через поняття «цінність, що зберігається» (Японія, Сінгапур, Китай, Тайвань, США). У цих країнах правове регулювання обігу електронних грошей передбачає наявність нормативних вимог до їх емітентів, ліцензування, розміру мінімального капіталу, розміру мінімальних та постійних власних коштів, а також обмеження технічних засобів для зберігання та обліку електронних грошей [45].

У інших країнах електронні гроші розглядаються як засіб обміну, незалежно від того, чи вони представлені у формі грошей та чи не зберігаються в електронному вигляді (Корея, деякі штати США та Австралія). У цих країнах правове регулювання обігу е-грошей є рекомендаційним і включає пруденційний нагляд за емітентами електронних грошей, контроль рахунків емітентів, агентів операцій з використанням е-грошей та моніторинг дотримання вимог щодо розкриття інформації про їхні операції з електронними грошима [45].

Отже, міжнародний досвід фінансово-правового регулювання обігу е-грошей свідчить про різноманіття підходів, які застосовуються для забезпечення ефективності та безпеки цього процесу. Зокрема, досвід Великої Британії та країн Азійського регіону надає цінні уроки для вдосконалення національних систем. Особливо важливим є прийняття законодавчих змін, які знижують бар'єри для нових гравців на ринку, забезпечуючи при цьому належний контроль за діяльністю емітентів та збереженням безпеки користувачів е-грошей.

Вивчення міжнародних моделей регулювання дозволяє зробити висновок, що є необхідність впровадження більш гнучких підходів у національних правових системах. Зокрема, зменшення вимог до статутного капіталу, розширення прав емітентів електронних грошей і можливість надання додаткових фінансових послуг дозволяють збільшити конкуренцію та підтримку

інноваційних фінансових технологій, при цьому забезпечуючи належний рівень контролю та захисту прав користувачів.

Аналіз нормативно-правової бази України щодо е-грошей показав, що національне законодавство поступово адаптується до викликів, які постають перед ринком електронних грошей. Водночас існують певні прогалини в регулюванні, які потребують удосконалення, зокрема в частині вимог до емітентів та механізмів захисту прав користувачів. Актуальним є розвиток і інтеграція новітніх міжнародних стандартів для покращення ефективності та безпеки обігу е-грошей в Україні.

Особливості емісії та використання е-грошей у світовій практиці вказують на різноманітність підходів до їх регулювання, залежно від специфіки національних фінансових систем. У країнах з розвинутою економікою е-гроші стали важливим інструментом для стимулювання економічного зростання та розвитку цифрових фінансів, що підкреслює необхідність чіткої правової бази для забезпечення стабільності і безпеки фінансових операцій.

Міжнародний досвід фінансово-правового регулювання емісії та обігу е-грошей демонструє наявність ефективних моделей, які поєднують інноваційність із високими стандартами безпеки. Зокрема, досвід Великої Британії та країн Азійського регіону є прикладом успішного поєднання законодавчих норм і практичних механізмів для забезпечення безперебійної роботи ринку е-грошей. Цей досвід може бути корисним для вдосконалення національних правових систем.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ

3.1. Проблеми правового регулювання електронних грошей в Україні

Дослідження основних проблем та викликів правового регулювання е-грошей як національної валюти має велику важливість у сучасному світі. Перехід до електронних фінансових інструментів супроводжується новими правовими викликами, пов'язаними з забезпеченням безпеки, конфіденційності та ефективності цих технологій.

Зокрема, розгляд проблеми правового регулювання е-грошей дозволяє визначити оптимальні механізми контролю за їхнім обігом та використанням, запобігаючи фінансовим злочинам та недобросовісній практиці. Також, розвиток адекватного правового каркасу для е-грошей сприяє створенню сприятливого середовища для електронної комерції та фінансової інновації, що є важливим фактором для економічного розвитку.

Таким чином, дослідження цих питань визначає шляхи вдосконалення правового регулювання, сприяє стабільності та довірі до е-грошей як національної валюти, а також сприяє розвитку цифрового фінансового сектору у країні.

Не так давно, 30 січня 2023 року, Президент України підписав законопроект під номером 4366, який стосується внесення змін до Податкового кодексу України щодо платіжних послуг. Цей документ, що нині відомий як Закон № 2888-IX [48], також отримав популярну назву «Закон про легалізацію електронних грошей».

Систематично розглянемо трансформації, які вносяться до процедур обігу е-грошей та їхній вплив на осіб, які зазвичай користуються цим видом розрахунків. Законодавчі ініціатори передбачали ряд позитивних інновацій для

просування безготівкових розрахунків в Україні, що призвело до прийняття таких змін:

- легалізація е-грошей;
- прирівняння статусу електронних гаманців до банківських рахунків;
- можливість використання е-грошей для розрахунків податків та комунальних послуг;
- легалізація проведення розрахунків за товари та послуги е-грошима між суб'єктами господарської діяльності [48].

Пріоритетною зміною після введення в дію Закону щодо е-грошей буде можливість використання цих грошей у платіжній системі нарівні з традиційними «повноцінними» грошима. Банки, переважно в межах популярних платіжних систем, таких як MasterCard, Visa, Максі, ПРОСТІР і інші, видають електронні гроші [58].

Закон №2888-IX [48] розширює сферу застосування е-грошей, але потребує уваги до деяких важливих аспектів. Особливо стосовно оподаткування, коли здійснюються відповідні платежі на рахунок Державної податкової служби (ДПС), кошти прямують через Держказначейство, тобто оплату слід здійснювати звичайними фіатними грошима, а не електронними. Це може призвести до проблем у випадку, коли оператор е-грошей не може гарантувати конвертацію електронної валюти у фіатну. Практично, це створює ризик невиконання платежу, породжуючи питання про відповідальність за невиконання податкових зобов'язань.

Слід також зауважити, що з розширенням обсягу застосування е-грошей прямо пропорційно зростає рівень державного контролю. Тепер всі рахунки та електронні гаманці можуть підпадати під блокування, арешт та стягнення для забезпечення погашення податкового боргу, що зміщує е-гроші зі своєї колишньої «безпечної гавані», недоступної для податківців.

Щодо інших новацій Закону №2888-IX [48], тепер для відкриття та активації нових електронних гаманців їх слід обліковувати в ДПС. У такому випадку банки чи інші емітенти е-грошей повинні сповіщати ДПС про відкриття

гаманців для фізичних осіб-підприємців чи юридичних осіб. Також важливо зауважити, що сам процес випуску грошей тепер буде звільнений від оподаткування ПДВ.

Незважаючи на те, що в цілому даний Закон введено в дію 1 квітня 2023 року, але певні положення, такі як утворення контрольних комітетів Національним банком України та збільшення терміну для продовження ліцензії на випуск та проведення операцій з е-грошима, на цей момент вже застосовувалися і продовжують застосовуватися і на сьогодні.

Оскільки новий Закон не включає положень, що відкладають його набуття чинності під час воєнного стану, залишається невизначеним, чи буде анульована норма Постанови НБУ №18 від 24 лютого 2022 року [27], яка призупиняє випуск, розповсюдження та проведення операцій з е-грошима на період воєнного стану.

Також, перехідні положення Закону визначають його набрання чинності з 1 квітня 2023 року, що суперечить положенням статті 4 Податкового кодексу України [49]. Адже зазначена стаття встановлює принцип стабільності, згідно з яким зміни до будь-яких складових податків та зборів не можуть бути внесені пізніше ніж за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки.

Змінами, внесеними Законом, передбачено, що НБУ може встановлювати спільні нормативно-правові акти за погодженням із центральними органами виконавчої влади. Це ілюструється, наприклад, у пункті 69.5 підпункту 196.1.5 Податкового кодексу України [49], статті 24 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [50] та статті 9 Закону України «Про виконавче провадження» [51]. Проте це питання може викликати дискусії, оскільки Конституція України [52] не передбачає видання НБУ та центральними органами виконавчої влади спільних нормативно-правових актів.

Згідно з Законом 2888, Кабінету Міністрів України (КМУ) доручено привести у відповідність до його вимог та прийняти нові, необхідні для втілення цього Закону, нормативні акти з дня його опублікування. Отже, практична

реалізація даного Закону залежить від ухвалення КМУ в майбутньому підзаконних актів, що відзеркалює недосконалість юридичної техніки у процесі нормотворчої діяльності. Закон України має бути самодостатнім з точки зору юридичної реалізації.

Отже, правове регулювання е-грошей як національної валюти стикається з рядом основних проблем та викликів, які визначаються швидким розвитком технологій та зростанням популярності цифрових фінансових інструментів. Вважаємо, що ключові аспекти проблематики включають:

1. Нормативна неоднозначність та відсутність стандартів: відсутність чітких нормативних рамок та стандартів призводить до розбіжностей у трактуванні та застосуванні правил, що ускладнює дії учасників ринку та збільшує ризики.

2. Безпека та захист даних: зростання використання е-грошей ставить питання безпеки та конфіденційності особистих даних. Недостатня захищеність може призвести до кіберзлочинів, втрати грошових коштів та порушення відносин між учасниками системи.

3. Фінансовий моніторинг та боротьба зі злочинністю: правове регулювання повинно ефективно впроваджувати механізми фінансового моніторингу та протидії легалізації доходів від злочинності, оскільки е-гроші можуть використовуватися для незаконних цілей.

4. Споживча захищеність: важливо також вирішувати питання відповідальності та захисту прав споживачів, які використовують е-гроші. Недостатній захист споживачів може породжувати недовіру та обмежувати розвиток цього сегмента ринку.

5. Міжнародна координація: оскільки е-гроші можуть функціонувати в глобальному масштабі, необхідна міжнародна координація та узгодженість в правових підходах для уникнення розбіжностей та конфліктів між різними юрисдикціями.

Тому вирішення цих проблем вимагатиме скоординованого підходу та швидкого реагування на зміни в економічному та технологічному середовищі.

Окрім суперечливого законодавства, існують інші фактори, які гальмують прогрес у сфері електронних грошей в Україні. Серед основних проблем розвитку, на нашу думку, можна визначити наступні:

- низький рівень довіри споживачів до е-грошей: під час розрахунків в електронній комерції споживачі часто віддають перевагу готівковому розрахунку після отримання товару чи послуги, що свідчить про їхню спробу уникнути можливих ризиків шахрайства або отримання товарів неналежної якості;

- високий рівень тінізації економіки, де переважають готівкові неконтрольовані платежі порівняно з електронними грошима;

- низький рівень фінансової грамотності серед населення України та складнощі при роботі з комп'ютерами, що призводить до недовіри до е-грошей.

Розвиток ринку е-грошей в країні залежить від державних заходів. Якщо уряд створить сприятливі умови для використання всіх переваг електронних грошей та систем електронних розрахунків, це сприятиме активному розвитку цього ринку.

Отже, проблеми правового регулювання електронних грошей в Україні є складними та багатовимірними, оскільки пов'язані з динамічним розвитком цифрових технологій, потребою у забезпеченні безпеки, захисту даних, ефективного моніторингу фінансових потоків та дотриманням міжнародних стандартів. Прийняття Закону №2888-IX стало важливим кроком на шляху до легалізації та впорядкування використання е-грошей, однак його реалізація супроводжується низкою викликів, серед яких – недосконалість законодавчих механізмів, суперечності з уже чинними нормативно-правовими актами, а також потреба в оперативному оновленні підзаконної бази.

Окрім законодавчих аспектів, стримуючими чинниками розвитку е-грошей в Україні залишаються низький рівень довіри з боку користувачів, тінізація економіки та обмежена фінансова грамотність населення. Вирішення цих проблем вимагає комплексного підходу – злагоджених дій з боку держави, регуляторів, фінансових установ та учасників ринку.

Таким чином, для створення ефективного, безпечного та привабливого середовища для розвитку е-грошей в Україні необхідне подальше вдосконалення правового поля, підвищення прозорості цифрових розрахунків, розвиток фінансової освіти громадян, а також забезпечення стабільного правозастосування. Лише за таких умов е-гроші зможуть стати повноцінним та надійним елементом національної фінансової системи.

3.2. Ризики використання е-грошей у фінансовій системі України

Ідентифікація ризиків використання електронних грошей у фінансовій системі України має вирішальне значення для забезпечення стабільності та надійності як державних, так і комерційних фінансових інституцій. У контексті активного розвитку цифрових технологій та поширення безготівкових розрахунків, е-гроші стають не лише зручним інструментом для споживачів, а й потенційним джерелом низки загроз, які можуть мати як економічну, так і правову природу. Своєчасне виявлення таких ризиків – зокрема відмивання коштів, кіберзлочинність, відсутність належного нагляду, коливання довіри до емітентів – дозволяє регуляторам розробляти ефективні механізми контролю, ліцензування та захисту прав користувачів. Водночас, усвідомлення ризиків є основою для формування відповідального законодавчого підходу, що здатен забезпечити баланс між інноваційністю фінансових послуг та безпекою економічного середовища. У контексті України, де фінансова система все ще перебуває в процесі трансформації, ідентифікація ризиків е-грошей допомагає зменшити вразливість до зовнішніх шоків, запобігти втраті фінансової стабільності та підвищити загальний рівень довіри до цифрових фінансових інструментів.

У контексті забезпечення фінансової стабільності та безпеки цифрового середовища доцільним є детальний аналіз кожного з основних ризиків,

пов'язаних із використанням електронних грошей у фінансовій системі України. Такий підхід дозволить не лише виявити потенційні загрози, але й сформувавши комплекс ефективних механізмів їх попередження та мінімізації на рівні як регуляторної політики, так і практичної діяльності емітентів е-грошей.

1. Ризик інформаційної безпеки, включаючи кіберризик, є одним із ключових викликів у сфері використання електронних грошей, особливо в умовах цифровізації фінансової системи України. Він охоплює широкий спектр загроз, які можуть впливати як на технічну інфраструктуру, так і на саму суть фінансових транзакцій, що здійснюються за допомогою е-грошей.

Цей ризик передбачає можливість припинення діяльності або загрозу нормальному функціонуванню інформаційних, комунікаційних і технологічних систем, що в результаті унеможлиблює або суттєво обмежує здійснення операцій з е-грошима. Йдеться не лише про технічні збої, а й про цілеспрямовані атаки або катастрофічні події, які можуть призвести до втрати доступу до фінансових ресурсів або до порушення цілісності й конфіденційності інформації.

Особливо небезпечними є несанкціоновані втручання в інформаційні системи, програмне забезпечення або технічну інфраструктуру емітентів е-грошей, що можуть спричинити спотворення або витік конфіденційних даних, призупинення роботи або пошкодження системи. Сюди ж входять випадки крадіжки, знищення або розкриття конфіденційної інформації, вимагання, або інші форми незаконного впливу, зокрема з боку кіберзлочинців або навіть недобросовісних співробітників [53, с. 149].

Крім того, слід враховувати ризики, пов'язані з фізичним середовищем: природні катаклізми, техногенні катастрофи, військові конфлікти, теракти, аварії чи акти вандалізму – всі ці фактори можуть призвести до руйнування інформаційних активів, втрати даних чи зупинки сервісів. Для фінансової системи України, яка функціонує в умовах воєнного стану та високої кіберзагрози, такі ризики є надзвичайно актуальними і потребують комплексного управління. Загалом, ризик інформаційної безпеки є не лише технічною проблемою, а й суттєвим викликом для державної політики у сфері фінансової

безпеки, оскільки порушення в цій сфері можуть призвести до втрати довіри користувачів, фінансових втрат та підризу стабільності електронних платіжних систем.

2. Інформаційний ризик у сфері е-грошей стосується загроз, пов'язаних із порушенням цілісності, доступності або конфіденційності інформації, яка використовується емітентами електронних грошей (ЕМІ) та їхніми користувачами. Йдеться про небезпеки, що можуть виникнути як унаслідок зовнішніх впливів, так і через внутрішні помилки чи недоліки в роботі інформаційних систем. Основним наслідком такого ризику є унеможливлення належного функціонування цифрових платформ, витік важливої інформації, а також її подальше використання на шкоду інтересам як фінансової установи, так і її клієнтів.

Зокрема, інформаційний ризик охоплює ситуації, коли порушується робота програмного забезпечення, апаратного обладнання або комунікаційних каналів, що безпосередньо впливає на здатність емітента е-грошей проводити операції та зберігати інформацію. Також сюди відноситься втрата фізичних носіїв, які містять конфіденційні дані користувачів чи внутрішні дані компанії, що може призвести до несанкціонованого доступу до них.

Не менш небезпечними є людські фактори – зокрема, помилки співробітників при роботі з ІТ-системами, неправильне налаштування систем безпеки або нехтування правилами поведінки з конфіденційною інформацією. Навіть випадкові дії можуть викликати серйозні збої або стати причиною витоку даних. Особливу загрозу становить несанкціонований доступ до інформаційних систем за допомогою шкідливого програмного забезпечення. Такі атаки можуть порушити не лише доступ до інформації, а й змінити її зміст, знищити або викрасти. Це ставить під загрозу довіру до платіжних сервісів, а також може призвести до фінансових збитків, юридичної відповідальності та втрати ділової репутації [53, с. 149].

У цілому, інформаційний ризик є критичним аспектом у діяльності емітентів е-грошей, особливо в умовах швидкого розвитку технологій і зростання

обсягів оброблюваних даних. Тому побудова надійної системи захисту інформації, постійне оновлення програмного забезпечення, навчання персоналу та дотримання стандартів інформаційної безпеки мають стати пріоритетами у фінансовому секторі України.

3. Ризик помилок у процесах управління є суттєвою загрозою для ефективного функціонування емітентів електронних грошей, оскільки охоплює низку системних та організаційних недоліків, які можуть призвести до порушення виконання ключових управлінських функцій або надання послуг неналежної якості. Цей ризик виявляється як у внутрішніх процесах компанії, так і в її взаємодії з клієнтами, партнерами та регуляторами, створюючи потенційну загрозу як для операційної діяльності, так і для репутації фінансової установи.

Одним із головних джерел такого ризику є відсутність чітко прописаних внутрішніх положень, процедур та управлінських структур, які б регулювали процеси прийняття рішень, виконання операцій або реагування на нестандартні ситуації. У таких умовах виникає плутанина у функціях і відповідальності, що може спричинити затримки, неузгодженість дій або навіть повне блокування важливих процесів [53, с. 149].

Низький рівень організації управлінської діяльності, зокрема недостатня взаємодія між окремими відділами або підрозділами, призводить до втрати ефективності й інформаційної ізоляції, що ускладнює координацію, впливає на швидкість ухвалення рішень і знижує здатність своєчасно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі. Крім того, проблеми можуть виникати через недоліки у системі контролю та моніторингу операційних ризиків. Якщо відсутній регулярний аналіз подій, пов'язаних із помилками чи збоями, або якщо не ведеться належний облік таких випадків, компанія не має змоги вчасно виявити вразливі місця в управлінських процесах та їх усунути.

Окремо слід виділити порушення, пов'язані з нерегулярним звірянням бухгалтерських балансів, неточностями у звітності та помилками в обліку. Такі порушення не лише ускладнюють контроль за фінансовими потоками, але й

можуть призвести до юридичних і фінансових наслідків, включно з санкціями з боку регуляторних органів.

Загалом, ризик помилок в управлінських процесах послаблює стійкість емітента е-грошей до внутрішніх і зовнішніх викликів, знижує рівень довіри клієнтів та партнерів і створює перепони для сталого розвитку компанії. Тому впровадження чітких стандартів управління, побудова ефективної системи контролю та постійне вдосконалення внутрішніх процедур є критично важливими для зниження цього ризику.

4. Ризик помилок з боку користувачів є важливим фактором, який впливає на безпеку та надійність системи електронних грошей. Цей тип ризику стосується як ненавмисних дій, зумовлених недостатньою обізнаністю або неухважністю користувачів, так і навмисних порушень, які можуть мати ознаки шахрайства або зловживань. У будь-якому випадку наслідки таких дій можуть бути серйозними як для самих користувачів, так і для емітентів е-грошей.

Найпоширенішими є помилки під час ідентифікації користувача або при використанні технічних засобів – наприклад, неправильне введення даних, невірне збереження логінів і паролів, що, у свою чергу, відкриває шлях для несанкціонованого доступу до електронних гаманців. Така необережність може призвести до втрати коштів або компрометації особистої інформації [53, с. 149].

Крім того, існує ризик порушення правил розкриття інформації або неправильної інтерпретації умов здійснення операцій. Користувачі можуть несвідомо погоджуватись на умови, які не відповідають їхнім очікуванням або не усвідомлювати наслідки своїх дій, що стає підґрунтям для конфліктів, втрат або фінансових претензій. Небезпечною є ситуація, коли користувачі свідомо або несвідомо стають учасниками схем із відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом. Такі випадки не лише створюють загрозу фінансовій установі з точки зору відповідальності перед регуляторами, а й шкодять її репутації.

Також варто враховувати ризик перевищення встановлених лімітів за операціями. Якщо користувач не контролює власну активність або система не

забезпечує достатнього рівня моніторингу, це може призвести до фінансових зловживань або порушення регуляторних вимог.

Помилки користувачів – це не лише індивідуальна проблема, а й системне питання, що вимагає комплексного підходу до управління. Важливо впроваджувати просвітницькі заходи, забезпечувати простий та зрозумілий інтерфейс, чітко формулювати умови надання послуг, а також запроваджувати механізми захисту – зокрема двофакторну автентифікацію, обмеження на операції, автоматичні сповіщення тощо. Такий підхід дозволяє значно знизити ймовірність втрат, пов'язаних із людським фактором, і водночас підвищити довіру до системи е-грошей.

5. Ризик помилок в управлінні мережею агентів ЕМІ пов'язаний із недоліками в контролі за діями посередників, які взаємодіють із користувачами від імені емітента. Ненавмисні або навмисні дії агентів – такі як порушення процедур ідентифікації клієнтів, неналежне використання конфіденційної інформації чи викривлення умов операцій – можуть призвести до втрати довіри з боку клієнтів, зменшення їх кількості, скарг і конфліктів.

Особливо небезпечними є випадки незаконного стягнення комісій, порушення інструкцій ЕМІ або невиконання фідучіарних обов'язків, що може викликати не лише претензії клієнтів, а й юридичні наслідки. Також проблеми виникають через помилки у звітності або неповне надання даних, що ускладнює управління ризиками і прийняття рішень на рівні компанії [53, с. 149].

Для зниження цього ризику емітент має забезпечити чіткі правила взаємодії з агентами, регулярно перевіряти їхню діяльність, проводити навчання і використовувати ефективні механізми моніторингу, що дозволить зберегти стабільність операцій, уникнути конфліктів і захистити як інтереси компанії, так і її клієнтів.

Отже, ризики, пов'язані з використанням електронних грошей у фінансовій системі України, мають комплексний характер і охоплюють як технічні, так і організаційні аспекти. Їх ідентифікація, аналіз і належне управління є критично важливими для забезпечення безпеки користувачів, стабільності роботи

емітентів та довіри до цифрових платіжних інструментів. В умовах активної діджиталізації фінансових послуг держава, регулятори та учасники ринку мають спільно працювати над створенням ефективної системи контролю та реагування на потенційні загрози, щоб забезпечити надійне функціонування е-грошей в економіці України.

3.3. Напрями вдосконалення фінансово-правового регулювання емісії та обігу е-грошей в Україні на основі міжнародного досвіду

Електронні гроші стали невіддільним атрибутом сучасної фінансової системи, оскільки забезпечують швидкість, зручність та доступність платежів як у внутрішньому, так і міжнародному обігу. У контексті цифрової трансформації фінансового сектору держави дедалі більше приділяють увагу створенню ефективних механізмів правового регулювання цього інструменту. Для України, яка перебуває на етапі активної імплементації сучасних фінансово-правових стандартів, вивчення та адаптація міжнародного досвіду у сфері е-грошей є ключовим напрямом забезпечення стабільного функціонування внутрішнього ринку та його інтеграції у глобальні фінансові процеси.

На сьогодні фінансово-правове регулювання е-грошей в Україні ще перебуває у стадії становлення. Попри наявність окремих нормативних актів, таких як Закон України «Про платіжні послуги» (2021) [8], значна частина механізмів регулювання потребує удосконалення. Зокрема, викликають занепокоєння питання правового статусу емітентів е-грошей, ліцензування та нагляду за їх діяльністю, захисту прав споживачів, боротьби з кіберзагрозами та запобігання відмиванню коштів.

Аналіз європейського та світового досвіду свідчить про наявність ефективних підходів до фінансово-правового регулювання е-грошей, які можуть бути адаптовані в Україні. Наприклад, у Європейському Союзі функціонує

Директива ЄС 2009/110/ЄС [46], яка визначає правовий статус електронних грошей, порядок їх випуску та обігу, а також встановлює вимоги до емітентів – зокрема щодо мінімального капіталу, організаційної структури, заходів із запобігання легалізації злочинних доходів та захисту прав користувачів. Схожі підходи реалізовані у Великій Британії, Канаді, Сінгапурі та Японії, де емітенти е-грошей підлягають фінансовому моніторингу, а їх діяльність регулюється як з точки зору стабільності фінансової системи, так і з позиції захисту прав споживачів.

Україна має потенціал для гармонізації свого законодавства із міжнародними стандартами, зокрема шляхом уточнення термінологічної бази, закріплення єдиних вимог до емітентів, деталізації процедур ліцензування, а також створення ефективної системи нагляду та контролю. Одним із перспективних напрямів є впровадження принципу «регуляторної пісочниці» (regulatory sandbox), яка дозволяє протестувати нові фінансові послуги в обмеженому середовищі під наглядом регулятора [54]. Цей механізм уже успішно діє у Великій Британії (FCA), Литві, Сінгапурі та Австралії. Для України впровадження такого інструменту могло б забезпечити розвиток фінтех-сектору та створити передумови для безпечного запуску інноваційних продуктів, у тому числі е-грошей, без порушення стабільності фінансової системи.

Окремо варто звернути увагу на питання прозорості та довіри до емітентів. У європейських країнах обов'язковими є вимоги щодо резервного забезпечення е-грошей, що передбачає зберігання відповідного еквіваленту в державних цінних паперах або на рахунках у центральному банку. Така практика гарантує повернення коштів користувачам у разі неплатоспроможності емітента. В Україні ж механізми захисту прав користувачів е-грошей потребують посилення. Доцільним є запровадження вимоги щодо обов'язкового резервування активів та розширення повноважень Національного банку України у сфері контролю за виконанням фінансових зобов'язань емітентів.

Ще одним важливим напрямом вдосконалення є інтеграція положень про е-гроші у загальну структуру системи протидії відмиванню доходів, одержаних

злочинним шляхом (AML/CFT). Досвід ЄС, зокрема П'ятої директиви щодо боротьби з відмиванням коштів, демонструє необхідність включення е-грошей до кола об'єктів фінансового моніторингу [55]. В Україні ж така інтеграція поки що є фрагментарною, що створює ризики для зловживань і фінансування тероризму. Запровадження обов'язкової ідентифікації користувачів, звітності про підозрілі операції та належної перевірки клієнтів має стати частиною стандартного регулювання ринку е-грошей.

Водночас слід враховувати й технологічні аспекти розвитку е-грошей. Зокрема, у низці країн ведеться активна робота над впровадженням цифрових валют центрального банку (CBDC), які можуть виступати як форма державних е-грошей. Приклад Китаю з його е-CNY або Швеції з проектом е-krona демонструє потенціал державного втручання у сферу цифрових платежів з метою контролю та гарантії стабільності. Україна також розглядає можливість запуску цифрової гривні – е-гривні, тому створення чіткої законодавчої бази для е-гривні та її інтеграція у правове поле електронних грошей має стати пріоритетом найближчих років.

Не менш важливою є взаємодія держави з фінтех-компаніями, банківським сектором і споживачами фінансових послуг. У цьому контексті доцільним є запровадження постійного діалогу між регулятором (НБУ), асоціаціями фінтех-компаній, комерційними банками та громадськістю з метою обговорення змін у законодавстві, оцінки їх ефективності та виявлення нових викликів. Зокрема, створення публічних платформ, на яких обговорюватимуться нові підходи до регулювання е-грошей, дозволить забезпечити гнучкість і адаптивність фінансово-правової політики.

У підсумку, вдосконалення фінансово-правового регулювання е-грошей в Україні є багатоаспектним процесом, який має базуватись на поєднанні міжнародного досвіду, національних інтересів і потреб фінансового ринку. Пріоритетними напрямками є гармонізація законодавства із європейськими стандартами, посилення контролю та нагляду за емітентами, впровадження регуляторних інновацій (як-от sandbox), розвиток механізмів захисту прав

споживачів та інтеграція у глобальну систему протидії фінансовим злочинам. Тільки за умов послідовного впровадження зазначених рекомендацій Україна зможе створити ефективне, стабільне та безпечне середовище для функціонування е-грошей як інструменту майбутнього.

Правове регулювання електронних грошей в Україні стикається з низкою викликів, серед яких – нормативна невизначеність, питання безпеки та захисту даних, фінансовий моніторинг, низький рівень довіри споживачів і недостатня фінансова грамотність населення. Попри важливість прийняття Закону № 2888-IX, його реалізація супроводжується правовими суперечностями та потребує доопрацювання підзаконної бази. Для ефективного функціонування е-грошей необхідні скоординовані дії держави, оновлення нормативного середовища, підвищення прозорості цифрових розрахунків та розвиток фінансової освіти, що сприятиме формуванню стабільного і надійного ринку електронних грошей.

Визначено, що ризики, які виникають у процесі використання е-грошей у фінансовій системі України, мають багатовимірний характер, охоплюючи як технологічні, так і управлінські складові. Виявлення цих ризиків, їх глибокий аналіз та впровадження дієвих механізмів управління ними є надзвичайно важливими для гарантування безпеки користувачів, стабільності функціонування емітентів і збереження довіри до цифрових фінансових інструментів. В умовах стрімкої цифровізації фінансового сектору держава, регуляторні органи та суб'єкти ринку повинні діяти узгоджено, формуючи ефективну систему моніторингу і реагування на потенційні ризики з метою забезпечення стійкого й безпечного розвитку е-грошей в економічному середовищі України.

Поліпшення фінансово-правового механізму регулювання електронних грошей в Україні є складним і комплексним завданням, яке потребує врахування як міжнародного досвіду, так і внутрішніх економічних реалій та запитів учасників фінансового ринку. Серед ключових напрямів слід виділити

приведення національного законодавства у відповідність до європейських норм, зміцнення системи нагляду за діяльністю емітентів, запровадження сучасних регуляторних інструментів, таких як регуляторна пісочниця, удосконалення механізмів захисту прав користувачів та інтеграцію в глобальну систему запобігання фінансовим правопорушенням. Лише за умов послідовного і комплексного впровадження цих кроків Україна зможе забезпечити надійне, прозоре та інноваційне середовище для розвитку е-грошей як важливого елемента майбутньої цифрової економіки.

ВИСНОВКИ

1. У ході дослідження визначено, що електронні гроші займають особливе місце серед сучасних платіжних засобів завдяки своїм унікальним характеристикам – таким як цифрова форма, можливість емісії різними суб'єктами та прив'язка до різних валют. Їхнє ефективне впровадження вимагає чіткого розуміння принципів функціонування та адаптації до новітніх технологічних змін, що робить актуальним подальший розвиток інструментів електронної оплати задля покращення фінансової інфраструктури та користувацького досвіду.

2. Стосовно класифікації е-грошей в Україні, варто наголосити на необхідності систематизації цього явища на рівні законодавства. Відсутність визначених критеріїв і типології створює труднощі в регулюванні, тому важливо запровадити уніфіковану класифікацію, яка б відповідала викликам цифрової доби, зміцнила правову базу е-грошей, підвищила довіру до них та гарантувала захист користувачів.

3. Система е-грошей функціонує завдяки скоординованій взаємодії різних учасників: державні інституції встановлюють правила гри та здійснюють нагляд, банки та інші фінансові організації випускають електронні гроші та керують ними, а технологічні компанії забезпечують інфраструктуру для зручних і безпечних розрахунків. У свою чергу, бізнес і споживачі є кінцевими ланками цієї системи, використовуючи е-гроші в щоденних операціях. Саме така співпраця забезпечує ефективність цифрових фінансів і сприяє зростанню фінтех-сектору.

4. Вивчення української нормативно-правової бази у сфері електронних грошей засвідчує поступове наближення вітчизняного законодавства до актуальних потреб цифрового фінансового середовища. Проте залишаються певні нерегульовані аспекти, зокрема щодо вимог до емітентів та механізмів захисту прав користувачів, які потребують доопрацювання. У цьому контексті важливим завданням є впровадження сучасних міжнародних стандартів, що

сприятимуть підвищенню надійності та ефективності функціонування е-грошей в Україні.

5. Підходи до емісії та використання електронних грошей у світі суттєво відрізняються, оскільки залежать від особливостей національних економік. У розвинених країнах електронні гроші вже стали потужним інструментом для стимулювання цифрових трансформацій та фінансового розвитку, що вказує на важливість наявності чітко визначених законодавчих рамок для підтримки стабільності та захисту учасників ринку.

6. Приклади зарубіжного досвіду у сфері фінансово-правового регулювання е-грошей демонструють ефективні моделі, які поєднують технологічні інновації з надійними правовими механізмами. Зокрема, практики Великої Британії та держав Азії свідчать про результативне поєднання законодавчих підходів і практичних інструментів, що забезпечують безперебійну роботу ринку електронних грошей. Такий досвід може бути корисним для вдосконалення українського законодавства у відповідній сфері.

7. Правове регулювання електронних грошей в Україні наразі перебуває на етапі становлення і стикається з низкою конкретних проблем. Зокрема, Закон № 2888-IX хоч і визначив правовий статус е-грошей та суб'єктів їх обігу, проте не усунув усіх суперечностей з іншими нормативно-правовими актами, зокрема в частині податкового обліку та ідентифікації користувачів. Також відсутній єдиний механізм контролю за дотриманням вимог безпеки, що створює ризики витоку персональних даних. У сфері фінансового моніторингу залишається недостатньо врегульованим питання виявлення підозрілих транзакцій з е-грошима. Водночас низька фінансова грамотність населення уповільнює інтеграцію таких інструментів у повсякденний обіг. Для повноцінного функціонування ринку е-грошей необхідні комплексні заходи – зокрема, оновлення регуляторної бази, активна роль держави, підвищення прозорості цифрових транзакцій і розвиток фінансової освіти.

8. Ризики, що супроводжують використання електронних грошей в українській фінансовій системі, мають як технічні, так і організаційні аспекти.

Для забезпечення безпеки користувачів і стабільності дії емітентів важливо своєчасно ідентифікувати потенційні ризики, проводити їх детальний аналіз і впроваджувати ефективні механізми реагування. У ситуації стрімкої цифровізації ринку координована взаємодія між державними органами, регуляторами та учасниками ринку є ключовою для формування надійної системи моніторингу ризиків і забезпечення безперервного розвитку сфери е-грошей.

9. Удосконалення фінансово-правового регулювання електронних грошей в Україні вимагає цілісного підходу, що враховує як зовнішній – міжнародний – досвід, так і внутрішні економічні реалії. Серед пріоритетних напрямів реформ варто виокремити гармонізацію українського законодавства з нормами ЄС, зміцнення контролю за діяльністю емітентів, впровадження сучасних інструментів, як-от регуляторна пісочниця, поліпшення захисту прав споживачів, а також інтеграцію в міжнародні механізми боротьби з фінансовими правопорушеннями. Лише за умови реалізації цих кроків Україна зможе створити сучасну, безпечну та інноваційну систему для розвитку електронних грошей у контексті цифрової економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Implications for central banks of the development of electronic money. Bank for International Settlements. Basle, 1996. 16 p.
2. Report on electronic money. European Central Bank, 1998. 47 p.
3. Тлустий А.О. Еволюція електронних грошових форм. Фінансова система України. 2015. Частина 3. С. 397-403.
4. E-money. World bank. URL: <https://digitalfinance.worldbank.org/topics/financial-consumer-protection/e-money> (дата звернення: 23.02.2025).
5. A glossary of terms used in payments and settlement systems. URL: https://www.bis.org/cpmi/glossary_030301.pdf (дата звернення: 23.02.2025).
6. Report on electronic money, ECB, 1998. URL: <http://www.ecb.int/pub/pdf/other/emoneyen.pdf> (дата звернення: 23.02.2025).
7. Directive 2000/46/EC of the European Parliament and of the Council of 18 September 2000 on the taking up, pursuit of and prudential supervision of the business of electronic money institutions. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0046> (дата звернення: 23.02.2025).
8. Про платіжні послуги: Закон України № 1591-IX від 30.06.2021. URL: https://ips.ligazakon.net/document/T211591?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01&_ga=2.239107397.755022865.1710061017-1088432912.1710061017#_gl=1*1u7wsg3*_gcl_au*OTc5NDk3NjIxLjE3MTAwNjEwMTY (дата звернення: 23.02.2025).
9. Батракова Т.І. Проблеми та перспективи розвитку електронних грошей в Україні. Мукачівський державний університет. 2016. № 7. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/journal> (дата звернення: 23.02.2025).
10. Гроші та кредит : підручник / за наук. ред. М. І. Савлука. К.: КНЕУ, 2011. 589 с.
11. Шишкова Н.Л., Мороз Є.Ю. Електронні гроші: сутність та проблеми використання в Україні. Економічний вісник. 2017. Вип. 4. С. 39-51.

12. Кравчук В. Електронні гроші в Україні. К.: Альфа-ПК, 2012. 64 с.
13. Fitriyani H., Safitri N. Relationship between electronic money and growth in Indonesia. *International Journal of Educational Review, Law and Social Sciences (IJERLAS)*. 2023. Vol. 3. Issue 1. P. 323-329.
14. Salameh A., Hayat N., Ali A. Reconnoitering the Effects of Risk and Knowledge on Use Intention for E-money Services Among Saudi Arabian Residents. *Business Perspectives and Research*. 2024. Vol. 12.1. P. 133-148.
15. Вихренко Ю. Р. Функціонування ринку грошей України під час воєнного стану. Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених і студентів (м. Львів, 02 березня 2023 р.): Львів: Львівський торговельно-економічний університет, 2023. С. 144-146.
16. Проценко А. Т. Правові основи обігу електронних грошей в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2016. № 37(3). С. 7-10.
17. Фартушняк О.В. Поняття електронних грошей, їх класифікаційні ознаки та види. Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика. 2021. URL: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/25650/1/%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84_%D0%A4%D0%B0%D1%80%D1%82%D1%83%D1%88%D0%BD%D1%8F%D0%BA_2021.pdf (дата звернення: 23.02.2025).
18. Дерев'янюк С.І. Електронні гроші: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економічний вісник університету*. 2014. Вип. 22 (1). С. 138-143.
19. Семенець А.П. Бухгалтерський облік та контроль електронних грошей: організація і методика : автореф. дис. ... канд. екон. наук. Житомир, 2017. 23 с.
20. Wilusz D. Legal determinants of electronic money systems development in European Union. *Prawny i ekonomiczny przegląd prawnogospodarczego*. Wydawnictwo Naukowe UAM. 2011. Vol. 2. P. 125-134.
21. Помулева В. М. Електронні гроші: сутність, облік та оподаткування: монографія. Запоріжжя: Кругозір, 2015. С. 225-250.

22. What are Four Types of Digital Money? URL: <https://www.kaleido.io/blockchain-blog/types-of-digital-money> (дата звернення: 23.02.2025).

23. Report On Tokenised Deposits EBA/REP/2024/24. European Banking Authority, 2014. 25 p.

24. Toaranta S.M.T. Prototype of a security model to mitigate risks in the management of electronic money in Ecuador. 2019 Third World Conference on Smart Trends in Systems Security and Sustainability (WorldS4). IEEE, 2019. 8 p.

25. Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними: Постанова Національного банку України № 210 від 29.09.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0210500-22> (дата звернення: 23.02.2025).

26. Про затвердження Положення про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів: Постанова Правління Національного банку України № 164 від 29 липня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0164500-22#Text> (дата звернення: 23.02.2025).

27. Про роботу банківської системи у період введення воєнного стану: Постанова Правління НБУ № 18 від 24 лютого 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text> (дата звернення: 23.02.2025).

28. Нацбанк проведе відкрите тестування е-гривні у 2025 році. URL: <https://epravda.com.ua/finances/nbu-protestuye-e-grivni-u-2025-roci-800252/> (дата звернення: 23.02.2025).

29. Е-гривня – цифрові гроші Національного банку України. Проект концепції впровадження. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Draft_vision_introducing_e-hryvnia_2023.pdf (дата звернення: 23.02.2025).

30. Electronic money explained. URL: <https://transactpay.com/news/electronic-money-explained/> (дата звернення: 23.02.2025).

31. Wang H. China meets digital currency: E-CNY and its implications for businesses. The Law Gazette (November 2021 issue, Forthcoming), UNSW Law Research Paper. 2021. P. 21-77.

32. Central Bank Digital Currency Tracker. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/cbdctracker/> (дата звернення: 23.02.2025).

33. China's digital yuan transactions hit 7 trln yuan. URL: https://english.www.gov.cn/archive/statistics/202409/05/content_WS66d9ab78c6d0868f4e8eaa27.html (дата звернення: 23.02.2025).

34. Ree J. Nigeria's eNaira, one year after. International Monetary Fund, 2023. 46 p.

35. Ozili P.K. eNaira central bank digital currency (CBDC) for financial inclusion in Nigeria. Digital economy, energy and sustainability: Opportunities and Challenges. Cham: Springer International Publishing. 2023. P. 41-54.

36. Chukwuere J. E. The eNaira-Opportunities and challenges. Journal of Emerging Technologies. 2021. № 1.1. P. 72-77.

37. Sisodia H. Case Study on the Sand Dollar CBDC of the Bahamas: Lessons, Challenges, and Insights. Exploring Central Bank Digital Currencies: Concepts, Frameworks, Models, and Challenges. IGI Global. 2024. P. 298-314.

38. Branch S., Ward L., Wright A. The evolution of SandDollar. Intereconomics. 2023. № 58.4. P. 178-184.

39. Ozili P.K. Central bank digital currency in India: the case for a digital rupee. Revolutionizing Financial Services and Markets Through FinTech and Blockchain. IGI Global. 2023. P. 1-14.

40. Rafee M., Kumar A. Emergence of Digital Rupee: Challenges and Opportunities. Int. J. Soci. Sci. 2024. № 1.1. P. 7-11.

41. EMI and AEMI Licenses in the United Kingdom. URL: <https://lawstrust.com/en/obtaining-license-electronic-money-great-britain> (дата звернення: 23.02.2025).

42. Electronic money license in UK. URL: <https://www.ernitylaw.com/ready-licenses-for-sale/electronic-money-license-in-uk/> (дата звернення: 23.02.2025).

43. The Payment Services Regulations of 18th July 2017. № 752. URL: https://www.legislation.gov.uk/ukxi/2017/752/pdfs/ukxi_20170752_en.pdf (дата звернення: 23.02.2025)

44. The Electronic Money Regulations of 18th January 2011. № 99. Financial services and markets. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukxi/2011/99/contents/made> (дата звернення: 23.02.2025)

45. Бухарін Г. О. Дослідження підходів нормативно-правового регулювання галузі фінтех на прикладі регулювання діяльності установ-емітентів електронних грошей. Прикарпатський юридичний вісник. 2020. № 2(31). С. 83-87.

46. Directive 2009/110/EC of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 on the taking up, pursuit and prudential supervision of the business of electronic money institutions amending Directives 2005/60/EC and 2006/48/EC and repealing Directive 2000/46/EC (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2009/110/oj> (дата звернення: 23.02.2025).

47. Проценко А.Т. Правове регулювання обігу електронних грошей в Україні : дис.... к-та юрид. наук: 12.00.07. Міжрегіональна Академія Управління персоналом. Київ, 2016. 202 с.

48. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо платіжних послуг: Закон України № 2888-IX від 12.01.2023. URL: https://ips.ligazakon.net/document/T232888?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01&_ga=2.197743209.755022865.1710061017-1088432912.1710061017#_gl=1*1m4gv1q*_gcl_au*OTc5NDk3NjIxLjE3MTAwNjEwMTY (дата звернення: 23.02.2025).

49. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 23.02.2025).

50. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України № 2464-VI від 08.07.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (дата звернення: 23.02.2025).

51. Про виконавче провадження: Закон України № 1404-VIII від 02.06.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення: 23.02.2025).

52. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution> (дата звернення: 23.02.2025).

53. Mishchenko V., et al. Operational risk management of using electronic and mobile money. Banks and Bank Systems. 2022. № 17.3. С. 142-157.

54. Zetsche D.A., et al. Regulating a revolution: from regulatory sandboxes to smart regulation. Fordham J. Corp. & Fin. L. 2017. № 23. P. 31.

55. 5AMLD – EU's Fifth AML Directive Now In Effect. URL: https://alessa.com/blog/5amld/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 23.02.2025).

56. Мокієнко Т.В., Прийдак Т.Б., Ліпський Р.В. Електронні гроші: сутність, класифікація та облікове відображення. Ефективна економіка. 2019. № 6. 12 с. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.6.35.

57. Махаєва О.О. Використання електронних грошей та вимоги, які висуваються до їх емітентів і відповідних систем розрахунків. Вісник ккравїнської академії банківської справи. 2005. № 1(18). С. 47-55.

58. Перелік банків України, які мають право здійснювати випуск електронних грошей. URL: <https://data.gov.ua/dataset/32cfa723-b120-4a34-8292-05b8a8210f4b> (дата звернення: 23.02.2025).